RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925. Andra kammaren. Nr 37.

Fredagen den 22 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 107—109, andra lagutskottets utlåtande nr 29, jordbruksutskottets utlåtanden nr 68—70 och andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 3.

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område.

Till avgörande förelåg först andra lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 6 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 142, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, och

2) lag om ändrad lydelse av 36 § 2 mom. i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning därav väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 252, av herr *Lindhagen;* och
nr 253, av herr *Luterkort;* samt

inom andra kammaren:

nr 383, av herrar *Pettersson* i Hällbacken, *Englund* och *Sundström;* samt
nr 384, av herrar *Ros, Gustafsson* i Älvsered, *af Ekenstam* och *Petersson* i Lerbäcksbyn.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte för sin del antaga i punkten intagna förslag till

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

1:o) lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, och

2:o) lag om ändrad lydelse av 36 § 2 mom. i förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom;

B) att ovanberörda motioner, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade:

A) reservationer vidkommande lagförslagen i deras helhet:

av herrar *N. J. Martin Svensson* och *Anderson* i Storegården, vilka hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas; samt

av herrar *Linder, Franzén, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Svensson* i Skönsberg och *Pettersson* i Hällbacken beträffande vissa delar av utskottets motivering;

B) åtskilliga reservationer vid särskilda paragrafer i det av utskottet under A) 1:o) framlagda lagförslaget;

C)

dels en med 1) betecknad reservation av herr *Hage*, som föreslagit, att riksdagen i anledning av förevarande proposition samt motionerna I: 252 och 253 måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning i vilka fall, motsvarande de s. k. förverkandeskälen i gällande nyttjanderättslag, lösningsrätt ej borde äga rum samt för riksdagen framlägga det förslag till ändring uti förevarande lagstiftning, vartill utredningen kunde giva anledning;

dels en med 2) betecknad reservation av herr *Lindhagen*, innefattande yrkanden om skrivelser till Kungl. Maj:t rörande vissa med föreliggande proposition sammanhängande ämnen m. m.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Magnusson** i Kalmar, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 30 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att till en början föredragas de båda av utskottet tillstyrkta lagförslagen, det under 1 upptagna paragrafvis och, där så erfordras, styckevis, varefter och sedan båda lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först överläggning uppstår, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse något av lagförslagen kommer att i sin helhet eller i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt

att utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer vidtaga sådana ändringar, som kunna påkallas av kammarens beslut.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A).

Utskottets under 1:o) upptagna förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

För *1 §* hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit följande avfattning:

1 §.

Den som med nyttjanderätt för brukande eller bostadsändamål innehar annan tillhörig mark samt därå äger boningshus, som lämnar nöjaktig bostad åt honom och hans familj, vare berättigad att i den ordning denna lag stadgar tillösa sig mark under förutsättning:

dels att marken är upplåten för nyttjanderättshavarens livstid eller vid annan upplåtelse, då ansökan om utövande av lösningsrätt göres, mer än tio år i följd innehafts av annan än ägaren eller ock den tid, marken innehafts av annan än ägaren, tillsammans med den tid, som återstår enligt gällande avtal om nyttjanderätt till marken, uppgår till mer än tio år;

dels att nyttjanderättshavare tillhörigt boningshus, som lämnade nöjaktig bostad åt honom och hans familj, fanns å marken uppfört den 1 januari 1919;

och dels att minst en fjärdedel av det värde, marken med därå befintliga byggnader äger, belöper på nyttjanderättshavarens byggnader.

Avlider nyttjanderättshavare utan att hava utövat honom enligt föregående stycke tillkommande lösningsrätt och skall enligt nyttjanderättsavtalet nyttjanderätten upphöra till följd av dödsfallet, äge dock efterlevande make, bröstarvinge eller adoptivbarn utöva lösningsrätten; och skall beträffande sådan efterlevande i tillämpliga delar gälla vad i denna lag sägs om nyttjanderättshavare, där ej annorlunda är särskilt stadgat.

Ändå att avtal om nyttjanderätt till marken icke visas föreligga, skall vad i första stycket stadgas äga motsvarande tillämpning; och skall i sådant fall å innehavaren av marken tillämpas vad i denna lag sägs om nyttjanderättshavare.

Vid uppskattning av värde, som i första stycket sägs, skall ej medräknas värdet av förbättring, vilken marken vunnit genom arbete eller kostnad, som nyttjanderättshavaren eller föregående nyttjanderättshavare, vars rätt övergått å denne, nedlagt å marken utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt.

Uti en vid denna paragraf avgiven reservation hade herr Hage, med instämmande av herr Magnusson i Kalmar, föreslagit, att första stycket av paragrafen måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Den, som med nyttjanderätt för brukande eller bostadsändamål innehar annan tillhörig mark samt därå äger boningshus, som lämnar nöjaktig, *för stadigvarande användning avsedd* bostad åt honom och hans familj, vare berättigad att i den ordning denna lag stadgar tillösa sig marken under förutsättning: etc.»

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr **Anderson** i Storegården: Herr talman! Då jag jämte en ledamot av utskottet ansett, att en ny revision av ensittarlagen på de grunder, som av Kungl. Maj:t föreslås, inte lämpligen bör äga rum, skall jag här något närmare be att få utveckla skälen härtill. Jag tror att man kan utgå ifrån, att ensittarlagen kommer att träda i tillämpning i ytterst sällsynta fall. Jag tror att i regel frågan om förvärv av till nyttjande upplåtet område avgöres avtalsvis mellan parterna. Ensittarlagen kommer uppenbarligen att träda i tillämpning endast i de fall, då den ena eller den andra parten anser sig ha vissa skäl för att lagen träder i tillämpning, d. v. s. praktiskt taget i sådana fall, då jordägaren anser sig ha anledning att bestrida nyttjanderättshavarens lösningsrätt. Det är då av synnerligen stor vikt att de bestämmelser, som reg-

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

lera dessa förhållanden, bli så avvägda, att rätt skipas åt båda hållen, såväl åt nyttjanderättshavaren som åt jordägaren. Jag anser, att Kungl. Maj:ts och jämväl utskottets förslag inte fylla dessa anspråk. Jag anser, att jordägarens rätt och berättigade intressen i alltför hög grad lämnats obeaktade. Detta är fallet paragraf efter paragraf. Om vi exempelvis taga den första paragrafen, så har man där strukit det villkor, som finns i den nuvarande lagen, att nyttjanderättsinnehavaren i 20 år skall ha innehaft nyttjanderätten för att kunna göra lösningsanspråk gällande. Hela denna lag har från början avsett att tillförsäkra nyttjanderättsinnehavaren lösningsrätt endast vid sådana upplåtelser, som kunna sägas vara av stadigvarande natur. Häröver drar man ett streck, när man föreslår tidens nedskärning till 10 år, i synnerhet som detta i realiteten inte innebär en längre tid än 3 år, då lagen gäller endast beträffande sådana nyttjanderättsinnehavare, som före den 1 januari 1919 haft egna hus å det till honom upplåtna området.

Samma är förhållandet i andra paragrafen. Det har i den gamla ensittarlagen varit inrymd en bestämmelse, som stadgar, att för att lösningsrätt överhuvud taget skall inträda skall det område, som nyttjanderättsinnehavaren vill lösa till sig, vara beläget på ett avstånd av minst 200 meter från jordägarens bostad eller trädgård. Denna bestämmelse har man helt strukit. Jag anser det emellertid vara för jordägaren av synnerligen stor vikt att en sådan bestämmelse finnes kvar. Och vikten därav framgår så mycket tydligare, som utskottet i sitt utlåtande närmare definierat vad som skall förstås med begreppet »avsevärd olägenhet». Utskottet säger i sin motivering: »Att jordägaren må kunna till grund för sitt bestridande av lösningsrätten åberopa dylika förverkandeskäl framstår såsom än mera berättigat, därest det beaktas, att under en sådan avsevärd olägenhet, vilken enligt andra stycket av förevarande paragraf kan anföras såsom hinder för lösningsrätt, icke torde vara att hänföra förhållanden av mera personlig art». De ensittarlägenheter, som äro belägna på ett sådant avstånd från jordägarens tomtgräns, utgöra i regel så kallade undantagshus, där ett personligt förhållande mellan nyttjanderättsinnehavaren och jordägaren har gjort, att man ansett sig böra placera husen i omedelbar närhet av jordägarens byggnad. Det är klart, att bortser man helt och hållet från alla skäl av personlig art, då det gäller att bedöma huruvida avsevärd olägenhet för jordägaren förefinnes eller inte, är det ganska starka skäl för en jordägare att motsätta sig en sådan lagbestämmelse. Jag anser därför att den gamla lagen i det stycket bör gälla, och då det här finns en reservation, som går ut på att sätta minimigränsen för detta avstånd till 100 meter, kommer jag för min del att biträda densamma, i den händelse avslagsyrkandet på lagen i dess helhet inte vinner bifall.

I tredje paragrafen möter man en nyhet inte blott för denna lag, utan för svensk rättsuppfattning överhuvud taget, i det man stryker ett streck över principen om gällande avtals helgd. Man anser, att den omständigheten att nyttjanderättsinnehavaren, på grund av vissa mellanhavanden mellan honom och jordägaren, har tillförsäkrat jordägaren äganderätten till husen vid nyttjanderättstidens slut, inte skall utgöra skäl för att lösningsrätten skall gå honom förlustig. Tydligt är, att det måste vara av synnerligen stor vikt för jordägaren att kunna i det avseendet få göra sin rätt gällande. Ty det är ju många gånger så, att jordägaren upplåtit tomtplats till en byggnad åt en trotjänare eller en nära anförvant, som han har velat bereda ett hem på ålderdomen. Det har många gånger inte förekommit så noggranna uppgörelser dem emellan. Jordägaren har ansett, att han ju ändå har äganderätten till byggnaden då avtalstiden en gång är slut, och har på detta sätt även en garanti för att han inte lider någon skada genom denna upplåtelse. Nu stryker man helt enkelt ett streck över detta.

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

En liknande omständighet, som är till jordägarens nackdel, återfinnes i paragraf 12. Där har man sagt, att den tid, som nyttjanderättsinnehavaren har på sig att nedsätta lösenskillingen för det inlösta området, skall av Konungens befallningshavande kunna framskjutas ytterligare 90 dagar. Det är ju synnerligen orättvist gentemot jordägaren, ty jag tror inte att man, som uppenbarligen lagskrivaren i detta fall har tänkt sig, kan påstå, att jordägaren i alla fall är den ekonomiskt starkare parten. Det kan tvärtom hända, att han har svåra ekonomiska förhållanden, och att det för honom kan betyda ganska stora svårigheter att så länge få vänta på lösenpenningen. Detta framstår så mycket mera som en orätt, som nyttjanderättsinnehavaren har oinskränkt rätt att välja tidpunkten för lösningsrättens utövande. Han kan sålunda fullkomligt själv fixera tidpunkten när han vill utöva lösningsrätten. Och när han enligt gällande lag, sedan han fått området sig tillerkänt, ändå har 90 dagar på sig att gälda sin skuld, så borde detta kunna anses vara tillräckligt.

En annan punkt i det nya lagförslaget, som man bör taga sig en funderare på, är den bestämmelse, som återfinnes i 1, 8 och 16 paragraferna. I den nuvarande lagen är ersättningen till nyttjanderättsinnehavare för de av honom på området nedlagda förbättringarna begränsad, på samma sätt som i Norrlandslagen, inte blott till förbättringar, som ej varit främmande för det med upplåtelsen avsedda ändamålet, utan också begränsad till högst de för arbetets utförande nödiga kostnaderna. Nu har man strukit denna sista hake och gått in för samma bestämmelse som för närvarande gäller i expropriationslagen. Nu är emellertid såväl allmänna nyttjanderättslagen som Norrlandslagen föremål för omarbetningar i justitiedepartementet. Det är väl sannolikt att man, då dessa lagändringsförslag komma före, ämnar åstadkomma en uniformitet i bestämmelserna, och sålunda ha likalydande bestämmelser i alla dessa fall. Det synes då opåkallat att i föreliggande fråga avvika från de bestämmelser, som för närvarande gälla i den norrländska arrendelagen. Detta är i synnerhet olägligt då det gäller 16 paragrafen, i vilken anges hur ersättning till nyttjanderättsinnehavaren skall utgå i de fall, då jordägaren skall lösa till sig byggnaderna och de förbättringar som äro nedlagda på området. Det är att märka, att enligt 16 paragrafen har jordägaren, i den händelse han fått rätt i sitt bestridande av lösningsrätten, dock inte rätt till inlösen före avtalstidens slut. Räcker då denna avtalstid flera år fram i tiden är det ju uppenbart, att det under denna tid kan göras »förbättringar», som kunna vara synnerligen oekonomiska. Och faran härför är så mycket större, då ju de båda parterna under den tid, målet varit före, givetvis kommit i ett visst motsatsförhållande till varandra, och man alltså måste förutsätta att ett gott förhållande dem emellan inte råder. Det kan då tänkas, att nyttjanderättsinnehavaren begagnar den tid, som återstår till avtalstidens utgång, till att göra lösen så dyr som möjligt. Det är tydligt att beträffande förbättringar, för vilkas utförande jordägaren inte ens åtspörjes, är det nödvändigt att i lagen inrycka bestämmelser, som garantera, att dessa förbättringar inte böra betalas till högre pris än det, vilket för deras utförande varit nödigt.

Ja, det skulle vara åtskilligt annat att tillägga, men jag skall icke uppehålla kammarens tid alltför länge. Jag skulle dock ytterligare vilja tillägga, att det synes mig synnerligen olämpligt, att man på detta sätt oupphörligen ändrar i lagarna, så att man icke vet varken ut eller in. Jag vågar bestrida, att erfarenheten av den nuvarande ensittarlagen varit sådan, att en revision av densamma nu är oundgängligen påkallad. Den gamla ensittarlagen — ja den är icke gammal — infördes 1918 och har ändrats så sent som år 1920. Det är väl ändå skäl i att vänta och se till, att man får någon mera erfarenhet av dess verkningar, innan man går in för en så genomgripande revision av denna lag. Utskottet har också indirekt i sin motivering och en av reservanterna i sitt yrkande erkänt, att det är på det sättet för närvarande, att man har svårt att följa

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

med de täta och oupphörliga ändringarna i nu förefintliga lagar. Man har nämligen föreslagit att genom en broschyr eller sammanfattning av lagen söka sprida kännedom om lagens förhandenvaro och om dess bestämmelser ute i orterna. Det är ju klart, att när det så tätt och ofta ändras i den befintliga lagen, man har mycket svårt att följa med, och redan detta är i och för sig en olägenhet.

Jag skall med anledning av vad jag anfört, herr talman, be att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som lagförslaget i dess helhet. Är det så, att detta yrkande icke skulle vinna kammarens bifall, förbehåller jag mig rätt att i en del paragrafer senare ansluta mig till de av herrar Spens och Öberg avgivna reservationerna.

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Kullen, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Alströmer*, *Göranson*, *Ernfors* och *Johansson* i Krogstorp.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Det förefaller mig, som om det icke vore anledning att i dag i denna fråga upptaga någon längre debatt, just därför att densamma har så ingående ventilerats i riksdagen under de gångna åren, att jag misstänker, att det är svårt för någon att framlägga några nya synpunkter som skäl för sin ståndpunkt, antingen den är den ena eller den andra. Jag skall, herr talman, med hänsyn härtill inskränka mig till att endast säga några ord.

Riksdagen begärde i fjol, att Kungl. Maj:t skulle till innevarande års riksdag framlägga ett reviderat förslag till ensittarlag. Detta har Kungl. Maj:t gjort, och utskottet har å sin sida haft att taga ställning till det och avgiva sitt förslag, vilket nu föreligger i form av andra lagutskottets utlåtande nr 30. Vid denna revision har, så vitt jag kan förstå, Kungl. Maj:t tagit hänsyn till de olägenheter, som den nuvarande 1920 års lag har. Kungl. Maj:t har givit de personer inom länsstyrelsen, som äro utsedda som ombud för att bispringa lägenhetsinnehavarna med råd och upplysningar, tillfälle att yttra sig, huruvida 1920 års lag hade några olägenheter. När man läser yttrandena av dessa personer, som under de gångna åren haft att praktiskt handlägga lagen och som ha praktiska erfarenheter, hur lagen verkar, vilka yttranden äro bifogade Kungl. Maj:ts proposition, får man det bestämda intrycket, att det är nödvändigt att företaga en ändring av denna lag, för så vitt den skall ha något praktiskt värde för dessa lägenhetsinnehavare, som sitta med sina hus på ofri grund. Det är mig därför alldeles oförklarligt, hur den föregående talaren kunde göra det uttalandet, som han gjorde, att det icke är nödvändigt med någon revision eller ändring av 1920 års lag. Jag vill fråga: ha dessa länsstyrelsernas ombuds yttranden helt undgått den ärade talaren, när han studerat propositionen, eftersom han kunnat fälla ett sådant yttrande?

Nu har Kungl. Maj:t tagit sikte på de rådande olägenheterna med nu gällande lag. Man har därför, när det gällt lösningsrätten, ändrat tiden ifrån 20 till 10 år, och man har också i förslaget medgivit rätt till lösning eller friköpning under löpande arrendetid. Man har även tagit bort det förut omtalade 200-metersavståndet, som skulle utgöra den gräns, vilken icke finge överskridas vid friköpning. Men det är just på dessa punkter, som de största olägenheterna ha visat sig uppstå, och det är just den nuvarande lagens bestämmelser i dessa punkter, som gjort, att lagen visat sig vara fullständigt ineffektiv. När man ser, att den kommit i tillämpning endast i ett fåtal fall och då det är just på dessa punkter, som man har att söka orsaken till, att man icke i vidare utsträckning kan tillämpa densamma, är det alldeles självfallet, att man måste inställa sitt arbete på att få en ändring just på dessa punkter, för så vitt lagen skall ha något praktiskt värde. Jag skall, när det gäller den tredje paragrafen, som också den

föregående ärade talaren vände sig emot, erinra om, att lagrådet för sin del har lämnat den paragrafen utan anmärkning, och då förefaller det mig, som om kammaren för sin del kunde med trygghet taga utskottets förslag.

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

Nu har jag tillsammans med herr Hage en reservation i fråga om en del av 1 §, men, herr talman, då jag mycket väl förstår, att det icke finns någon möjlighet att få kammaren med på denna min och herr Hages reservation, skall jag icke här vare sig yttra mig om den eller ännu mindre framställa något yrkande på den punkten. Jag skall, herr talman, i stället, då jag hoppas, att kammaren kommer att följa utskottets förslag, redan från början inställa mig därefter och yrka bifall till lagen i dess helhet, således även till 1 §.

Herr **af Ekenstam:** Herr talman! Den ledamot av kammaren, som först hade ordet i denna fråga, behandlade den tillräckligt utförligt, för att jag skulle anse mig ha någon större anledning att följa efter i alla detaljer.

Jag vill emellertid påpeka en sak, som tvivelsutan har gått kammaren förbi mera, än rättvisligen borde ha skett, och det är, att då denna lag beslöts av riksdagen, var det egentligen en tanke, som var den bärande och som säkerligen gjorde, att en hel del av det motstånd, som annars skulle uppstått, verkligen fick böja sig och att man till sist gick med på lagen. Den tanken var den, att en hel del av dessa lägenheter, där personer sitta med egna hus på ofri grund, hade tillkommit, därför att under den tid, då upplåtelsen gjordes, var det ingen möjlighet att ordna det så, att lägenheterna kunde erhållas med äganderätt. Det var sålunda endast och allenast nyttjanderätten, som var den form, som på den tiden kunde användas för att skaffa dessa lägenhetsägare en något så när tryggad ställning. Detta var kanske också en starkt verkande anledning till, att den tid, som man bestämde, att lägenhetsägarna skulle ha suttit vid lägenheten eller haft kontrakt på densamma, var 20 år. Nu skola dessa år förvandlas till en helt annan och kortare period, nämligen till en tioårsperiod. Den skulle till och med i åtskilliga fall praktiskt taget vara mycket kortare. Men vad betyder detta? Jo, det betyder, att man överhuvud taget helt och hållet släppt den grundtanke, som egentligen var den, som åstadkom, att lagen blev antagen, ty vi komma, i och med det att så pass korta kontrakt läggas till grund för lösningsrätten, in på den tid, då det varit möjligt för en var att genom avsöndring eller ägostyckning skaffa sig äganderätt till det område, som han ville ha. Har icke så skett, så hava ju båda parterna så att säga med öppen vetskap om vad det betydde gått in för denna nyttjanderätt, och då är det helt visst synnerligen hårt, om en rättsuppgörelse skall på detta sätt brytas.

Jag vill också med några få ord beröra bestämmelsen om detta avstånd på 200 meter från lägenheten till jordägarens huvudgård eller annan bostadslägenhet, som nu skulle slopas, så att intet bestämt avstånd skulle vara utsatt i lagen. Nåja, det kanske icke betyder så mycket, därför att 200 meter är ju ett jämförelsevis ytterligt kort avstånd, men själva tanken att på detta sätt göra det möjligt för lägenhetsinnehavaren att komma alldeles in på gränsen av jordägarens bostadstomt är dock ganska betänklig. Det finns enligt förslaget ingenting, som hädanefter kan reglera förhållandet än detta, att man skall kunna uppvisa avsevärda olägenheter. Avsevärda olägenheter äro ju, som var och en kan förstå, rätt subjektiva uppfattningsskäl, som komma att tolkas mycket olika på olika håll, och för övrigt har man sagt, att dessa avsevärda olägenheter icke få fattas personligt, utan de skola fattas materiellt och objektivt. Således, även om jag skulle kunna uppvisa, att den person, som här omedelbart utanför min tomtgräns har tvångsrätt att inlösa sig en lägenhet, skulle vålla mig de mest otroliga personliga obehag, så skulle detta icke vara någonting, som man vid lösningsrättens fastställande har att taga hänsyn till. För övrigt, även om den person, som får lösa till sig lägenheten i dag, är den bästa människa, så kan han redan i morgon

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

sälja den, och till lägenheten kommer kanske nästa dag en person, som det vore en verklig olycka att ha till granne och som genom det liv, som kommer att föras på lägenheten, och den oro, som där kommer att finnas, kommer att helt och hållet förstöra trevnaden på gården.

Det synes mig, att det är så pass allvarsamma skäl, som kunna andragas mot att göra några ändringar i en lag, som kanske redan från begynnelsen har tillkommit tämligen lättvindigt, att åtminstone jag för min del har ingen annan ståndpunkt än den, att jag anser, att lagförslaget bör avslås.

Jag vill nu icke ingå i några andra detaljer, men i den mån, som sådana under diskussionen sedermera komma att framhållas, skall jag, om icke avslagsyrkandet på det hela blir bifallet, naturligen söka stödja den reservation, som i varje fall kan anses utgöra den rimligaste lösningen av lagförslaget.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Nothin:** Herr talman! Jag hade verkligen tänkt att följa herr Magnussons i Kalmar uppmaning att icke här dröja vid detaljer. Saken är nämligen så genomdebatterad, att några nya synpunkter knappast kunna framföras; och samtidigt är den så invecklad och spänner över så många frågor, att om vi här skulle diskutera alla detaljer, då hunne vi icke bliva färdiga, förrän kammaren går till en annan debatt i morgon. Emellertid vill jag dröja vid ett par detaljfrågor, som berörts av två föregående talare.

Den ena gäller frågan om avståndsgränsen. Med nu gällande bestämmelser äger lösningsrätt icke rum, om »ensittaren» bor på mindre än 200 meters avstånd från jordägaren tillhörig byggnad m. m. Gentemot propositionens ståndpunkt att man bör avstå från denna avståndsgräns, har i en i denna kammare väckt motion anförts bland annat: »Det är väl ingen hugnesam utsikt att i omedelbar närhet av sin bostad hava en lägenhet, som kan upplåtas till vad ändamål som helst och komma i händerna på vilka personer som helst — där således lönkrögeri och andra oseder kunna få fast fot, och där nattligt stoj och oväsen kanske göra det till en olidlig pina för jordägaren att kvarbo på sin fastighet.»

Jag hade verkligen icke trott, att man skulle behöva här bemöta en sådan argumentering, men då den framförts även i kammaren, måste jag dröja något vid densamma. Man bör akta sig för att skära alla inom en folkklass över en kam, att schematisera och schablonisera. Men skulle man göra något allmänt uttlande om de personer, det här gäller, tror jag man kan säga, att de mer än många andra äro förtjänta av statsmakternas omtanke och omvårdnad. De äro oftast obemedlade, som genom arbetsamhet och energi dock skapat sig ett eget hem, byggt upp ett eget hus, fastän de på sin tid icke haft råd att förvärva den mark, på vilken huset står. Jag anser den i motionen framförda argumenteringen därför vara föga på sin plats.

Den förste ärade talaren riktade sig särskilt mot den bestämmelse i förslaget, vilken avser frågan i vad mån man skall taga hänsyn till de förbättringar, som av nyttjanderättshavaren äro nedlagda på det upplåtna området. I en reservation har också föreslagits det tillägget, att förbättringen må ej räknas till högre värde än den för arbetets utförande nödiga kostnaden. Jag vill fråga dem, som känna till hithörande förhållanden: Huru skall man kunna beräkna denna nödiga kostnad? Det är ofta gamla upplåtelser, både en föregående och den nuvarande nyttjanderättshavaren hava måhända till platsens uppodling på lediga stunder nedlagt litet arbete då och då. Skulle ersättning få utgå blott för den nödiga kostnaden, mötte ofta svårigheter att beräkna denna; och detta skulle mången gång medföra obillighet just mot nyttjanderättshavarna. Det må tillåtas mig att framhålla, att, då lagförslaget förra gången remitterats till lagrådet, gjordes i lagrådet erinran mot den avfattning

av lagtexten, som då föreslagits i denna del och som alltjämt bibehållits i propositionen; i anledning av de skäl, som vid lagförslagets förnyade överlämnande till lagrådet åberopades för bibehållande av denna bestämmelse, har lagrådet emellertid andra gången icke gjort någon erinran mot detta stadgandes avfattning.

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

Jag skall emellertid icke länge stanna vid några detaljer. Jag vill endast erinra kammaren om, vad denna fråga i verkligheten gäller. Den förste ärade talaren sade, att ensittarelagen endast i sällsynta fall, jag tror orden föllo sig så, kommit i tillämpning. Ja, så har det nog varit; men det beror på den nu gällande lagens bestämmelser. Man har sålunda icke fått lösa in lägenheten förrän vid upplåtelsetidens utgång eller, om det varit på livstidsupplåtelse, vid nyttjanderättshavarens frånfälle. Just det främsta mål man velat vinna med ensittarelagen, nämligen att skapa trygghet, oberoende och självständighet för dessa nyttjanderättshavare har icke uppnåtts, utan nyttjanderättshavaren har under hela upplåtelsetiden måst gå i ovisshet, huru ett lösningsanspråk skulle utfalla, om det skulle kunna vinna bifall eller om det skulle avslås. Han har icke kunnat veta, om han finge bo kvar på sin lägenhet eller om han måste skaffa sig annan bostad. Enligt den av jordkommissionen förebragta utredningen funnos år 1920 icke mindre än nära 37,000 ensittarlägenheter i rikets landskommuner å jord, som tillhörde annan än kronan. Även om ett eller annat tusental lägenheter antingen redan äro inköpta eller om den föreslagna lagen av någon anledning icke skulle komma att bliva tillämplig på en del andra lägenheter, kvarstår dock, att för i runt tal, icke mindre än 30,000 à 35,000 svenska hem skulle genom den föreslagna lagen öppnas en väg till självständighet och oberoende.

Jag förstår väl, att man på många punkter av det föreliggande lagförslaget kan hysa tvekan. Jag har vägt fram och tillbaka icke på en utan på många paragrafer, och jag vill ingalunda vara nog förmäten att påstå, att detta förslaget är det bästa. Men bakom detsamma ligger ett ärligt och allvarligt försök att bota alla de sakliga brister och olägenheter, som häftade vid den gamla ensittarelagen, och att samtidigt visa hänsyn till alla de berättigade invändningar och erinringar, som ifrån jordägaresidan gjorts emot en utsträckning av lagens bestämmelser. I vad mån jag lyckats härmed, därom tillkommer icke mig att döma. Men jag anser mig kunna hänvisa därtill, att andra lagutskottet med stor majoritet ställt sig bakom propositionens sakbestämmelser på alla punkter. Utskottet har endast föreslagit två rent redaktionella jämkningar, mot vilka från min sida icke är något att erinra.

Jag tror mig veta, att man inom lagutskottet varit tveksam i både den ena och den andra riktningen, men då man ändock till sist stannat vid att tillstyrka den kungl. propositionen, så ligger häri en kraftig gensaga just mot den förste talarens påstående i hans reservation, att propositionen i alltför hög grad lämnat jordägarens rätt och intresse utan avseende. Detta hans påstående är icke riktigt. Men ännu mera måste jag reagera mot den uppfattning, som redan skymtat fram här i debatten och som på andra håll tagit sig starka uttryck, nämligen att lagförslaget skulle vara stridande mot svensk rättsuppfattning över huvud. Jag skall i detta sammanhang läsa upp ett brev. Det är från en 73-årig änka. Hon skriver: »Jag har en son hemma, som snart är 40 år, han är gift och har barn. Förliden höst fingo vi besök av hälsovårdsnämnden, som påstod, att stugan var för liten eller med andra ord att det var för litet utrymme och för liten luftväxling, men jordägaren nekade till att vi skulle få bygga vid eller reparera. Då ville vi inköpa den lilla biten, men även då vägrade han. Jordägaren skulle aldrig böja sig under ensittarelagen. Jordområdet är 16 meter brett och 40 meter i längden, jag har besatt tomten med fruktträd, lägenheten är belägen 400 meter från ägarens huvudbyggnad, men han har på senare tid satt upp en bygg-

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

nad i närheten av min stuga, som han hyr ut till sommargäster, och på den grunden skulle jag icke få lösa, därför att den är för nära en byggnad.»

Jag har fått åtskilliga brev av liknande innehåll och jag har själv på resor under sistliden sommar sett åtskilliga fall, där den nuvarande lagens bestämmelser medföra uppenbara orimligheter. Med dylika fall för ögonen behöver man ej tveka om vad som är svensk rättsuppfattning.

Jag känner endast en svensk rättsuppfattning, och det är den, som står uttalad i domarreglerna: »menige mans bästa är den yppersta lagen.» Skulle det så vara, att i denna saken finnes något, som är stridande mot svensk rättsuppfattning, så är det icke lagförslagets innehåll utan det är den omständigheten att lagen överhuvud taget behöver finnas, att man behöver lagstifta för att skaffa dessa människor, vad som borde vara deras solklara rätt att få utan skrivet lagbud enbart på grund av mänsklighetens och medkänslans bud.

Herr **Hage:** Herr talman! Sedan nu herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet lagt upp principerna, som ligga till grund för denna lag, kan jag bli ganska kortfattad, när jag yttrar mig här.

Jag skall dock tillåta mig att säga några ord till herr af Ekenstam. Han gjorde gällande, att om vi nu ändra lagen på det sättet, att vi bestämma, att tiden för innehavet av jorden, som det här är fråga om att lösa, skulle endast vara 10 år, då den förut varit 20 år, för att erhålla rätten till denna lösning, så hade vi kommit in på nya principer. Herr af Ekenstam sade nämligen, att förr i världen, då upplät icke jordägaren jorden, och följden därav blev det förhållandet, att folk tvingades att bygga sådana här ensittarebostäder på annans mark. Däremot längre fram, senare i tiden, inträffade det förhållandet, att om man då byggde på enskild jord på ofri grund, var man icke tvungen därtill, och då utgick han från den utgångspunkten, att det fanns mindre anledning att skydda och bereda lösningsrätt för dessa, som setat så kort tid eller tio år på ofri grund, eftersom de ej *tvungits* att bygga på dylik jord. Jag måste dock mot herr af Ekenstams yttrande säga, att det kvarstår dock det faktum, att det här dock gäller människor, som bo på ofri grund. Det kvarstår det faktum, att dessa människor icke hava sina hem skyddade. Det kvarstår dock det faktum, att deras hem kunna spolieras, om lagen icke ändras, och det tycker jag är ett faktum av sådant slag, att inför det borde även herr af Ekenstam och högerns betänkligheter i detta fallet vika.

Jag har ofta hört sägas, vad högern beträffar, att den gärna vill vara med om att skydda de svenska hemmen. Jag har ofta hört det under valrörelsen, åtminstone har det i många fall sagts och förklarats på det sättet, att vi skulle skaffa oss tillräckliga försvarsmedel och på det sättet skydda de svenska hemmen. Men även om man har den uppfattningen, blir det väl icke mycket bevänt med detta hemskydd, som endast syftar till att skydda gränserna mot fiender, men som icke vill vara med om att skydda de svenska hemmen, som ligga bakom gränserna. Jag måste från den utgångspunkten säga, att jag ställer mig mycket tvivlande i min tro på att högern vill skydda de svenska hemmen, när man icke vill vara med om en sådan lagstiftning som denna.

Nu vet jag visserligen att man säger, som den förste talaren gjorde, att när det gäller en del av dessa ensittares lägenheter hava de tillkommit på det sättet, att det gällt för en jordägare att ge en trotjänare en liten jordlapp, och meningen var sedan icke, att denna trotjänare eller hans efterlevande skulle hava rätt att lösa sig till jorden. Jag måste dock säga, att även *den* synpunkten väger lätt mot den andra synpunkt, som jag förut har talat om, denna synpunkt, som säger, att vi måste sätta in hela vår kraft i ett sådant fall för att förhindra, att ett svenskt hem spolieras. Nu vill jag för övrigt säga i detta

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

sammanhang, att här äro dock mycket starka garantier lämnade i detta fall. Det är t. ex. på det sättet, att innehavet av jorden skulle vara i vissa fall tioårigt för att rätten att lösa jorden skulle inträda. För min del vill jag påminna om i det sammanhanget, att vi hava något föregående år varit inne på vägar, där vi sagt från andra lagutskottet — eller åtminstone från en del av medlemmarna i andra lagutskottet — att en sådan garanti egentligen icke skulle behövas. Men när det nu gäller att i alla fall få igenom något i riksdagen, måste man böja sig för en sådan argumentering, och från den utgångspunkten ha de medlemmar i utskottet, som i det avseendet velat gå längre, anslutit sig till denna punkt, där det stadgas, att det skall vara tioårigt innehav för att få rätt att lösa jorden.

Men på *en* punkt skulle jag vilja säga, att jag för min del bekänner mig till en viss från utskottet skiljaktig uppfattning, som för övrigt här redan har deklarerats av herr Magnusson i Kalmar. Jag vill alltså helt kort säga, att när det gäller en villa på ofri grund, en nöjesbostad, som ligger på en jordägares mark, så finner jag på samma sätt som även kronolägenhetskommissionen funnit det, att det icke finnes anledning att, när det gäller sådana jordinnehav eller sådana arrenden, att då tillämpa rätten att mot jordägarens bestridande tilltvinga sig marken. Jag skall icke gå närmare in på detta, därför att här är ju situationen den, att jag föreställer mig, att utsikterna att få igenom min reservation på den punkten äro mycket små, och därför skall jag icke vidare utveckla den saken.

Men jag skulle vilja ytterligare säga och påvisa, att här ha ju från en del vänsterreservanter i utskottet framförts utöver vad som föreslagits i propositionen vissa yrkanden, som jag för min del tycker borde vinna beaktande i detta sammanhang. Det har påvisats i den kungl. propositionen, och det föreliggande lagförslaget är så gestaltat, att när det kan konstateras, att en ensittare har förverkat rätten till arrendet, då gäller icke för honom rätten att lösa sig till jorden. Bland dessa förverkandeskäl, som omnämnas, finnes det även vissa, som man tycker äro sådana, att de icke behövde resultera i att rätten att lösa sig till jorden skulle avvisas. Det är nämligen så, att en del av dessa förverkandeskäl beröra egendomens värde, det gäller till exempel om en person har vanvårdat jorden etc., då inträda vissa förhållanden, som göra, att arrendet upphör, och i och med detsamma upphör också rätten att tvångslösa sig till marken. När så är, då måste jag säga, att det finnes icke tillräcklig anledning att lägga lagstiftningen på ett sådant sätt, att i sådana fall rätten för nyttjanderättshavaren att lösa till sig marken skulle falla bort och icke längre vara gällande. Det har i detta avseende väckts en motion i första kammaren av herr Luterkort, som ansluter sig till den uppfattning, jag här deklarerat. Men i utskottet ha vi icke ansett oss hava möjlighet att utforma en lagtext på denna punkt, som vore av den art, att den skulle kunna råda bot i detta avseende. Herr Lindhagen och jag hava dock tillåtit oss att begära en skrivelse till Kungl. Maj:t med anmodan till Kungl. Maj:t att undersöka, i vilka fall man skulle kunna ändra lagen på det sättet, att man även i sådana fall, då arrende på grund av vissa skäl är förverkat, kunde åt nyttjanderättshavaren bibehålla rätten att tillösa sig jorden. Jag för min del hade tänkt att, när vi senare komma till skrivelseförslagen, yrka bifall till denna skrivelse.

Detta är ungefär vad jag i all korthet velat tillåta mig yttra i den föreliggande frågan. Det skulle naturligtvis kunna läggas till ofantligt mycket, när det gäller detta vidlyftiga lagförslag, men för tillfället skall jag inskränka mig till detta. Och jag skall med denna utgångspunkt tillåta mig att vid § 1 yrka bifall till den reservation, som jag har avgivit rörande denna paragrafs lydelse. Jag kommer dock icke att forcera den saken genom att begära någon votering. Men jag har i alla fall velat framhålla den princip, som jag lagt in i detta, och

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

skall därför, som sagt, på denna punkt tillåta mig yrka bifall till min reservation rörande § 1.

Herr **Öberg:** Herr talman! Min principiella ställning till ensittarlagen är i olikhet med en del av mina partikamraters den, att jag inom utskottet och här i kammaren vill medverka till en förbättrad ensittarlag i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som nu här föreligger.

Det är efter min uppfattning av en mycket stor betydelse, att man i så stor utsträckning som möjligt bereder tillfälle för en och annan här och där i bygderna, som sitter på ofri grund och icke äger marken till det hus, i vilket han har sin bostad, att jämväl bliva ägare till marken i fråga, så att det hela för honom må bli en enskild egendom och ett eget hem. Ett eget hem, mina herrar, har för en och var den allra största betydelse, och jag skulle vilja göra gällande, att det bör vara en av våra förnämsta plikter att se till, att så många som möjligt må komma under det egna taket och med de sina få njuta glädjen av att vara herre i eget hus. Den, som själv har fått slita mycket ont för åstadkommandet av ett eget hem och själv känt glädjen av att få komma in under det egna taket efter åtskilligt slit och släp, han vet, vill jag säga, att värdera och rätt uppskatta det egna hemmets stora betydelse. Jag har därför känt det såsom en bjudande plikt att i min ringa mån hjälpa till, så att många, som åstunda någonting sådant, skulle få denna sin åstundan uppfylld. Och dessutom är det egna hemmet enligt min uppfattning av den utomordentliga betydelse, att det kan sägas vara en den allra bästa sparbössa, dit man bär sina slantar och gömmer dem på ett hedervärt och väl funnet sätt. Då beredas dessa slantar tillfälle att bära en frukt som man dagligen har glädje av. Riksdagen har ju också genom sina tidigare beslut 1918, 1920 och senast i fjol fastslagit principen om en ensittarlag och dessutom vid åtskilliga tillfällen sökt vidga den, förbättra den och göra den mera användbar. Riksdagen skrev sålunda senast i fjol till Kungl. Maj:t och begärde en genomgripande revision av lagen i ändamål att göra den till sitt innehåll sådan, att den skulle kunna fylla sin viktiga uppgift och befrämja det goda mål, den har. Och när man så i fjol icke reste något egentligt motstånd emot en sådan revisionsåtgärd utan hos Kungl. Maj:t anhöll, att sådana åtgärder skulle vidtagas, så är det enligt min uppfattning rätt så anmärkningsvärt, att man nu i år, när detta förslag föreligger, insätter så stort motstånd i ändamål att omintetgöra allt detta. Ett sådant handlingssätt är, som sagt, efter min uppfattning rätt så anmärkningsvärt, och jag kan för min del omöjligt vara med om det.

Nu har man också mångenstädes fått höra, att tillkomsten av ensittarlagen samt den utveckling och utvidgning av densamma, som nu ifrågasättes, skulle innebära ett så stort brott emot äganderätten, att man för den skull alls icke borde lämna sin medverkan därtill utan bestämt reagera däremot. För min del kan jag icke godtaga en sådan åskådning, då det påstås, att denna åtgärd skulle innebära ett så stort ingrepp i den enskilda äganderätten. Vad inträffar genom tillkomsten av ensittarlagen? På äganderättens grund befordrar man tillkomsten av ej mindre än i runt tal, såsom herr statsrådet nyss nämnde, 35,000 nya lägenheter, som skulle ägas med full äganderätt. Det vill förefalla mig, som om man fastmera befäster och fasthåller äganderättens grundsats genom att på detta sätt upprätta ett flertal nya egnahem.

Striden för och emot den s. k. ensittarlagen bör sålunda enligt min mening vara slut, och det skulle endast återstå att tillse, huru revisionen av densamma skulle äga rum, så att den enes och den andres anspråk, jordägarens och ensittarens, bliva rättvist och väl avvägda mot varandra. När jag inom utskottet gått till detta arbete, har det allt ifrån början stått klart för mig, att jag känt behov av att principiellt medverka till revisionen, men på samma gång har jag

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

velat göra bestämmelserna sådana, att de icke för jordägaren på en del punkter skulle komma att kännas så svåra och olidliga, utan att man skulle tillgodose hans skäliga intressen, så att han i framtiden kunde finna sig rätt så väl med en ensittare vid sin sida. I sådant avseende har jag, som synes av betänkandet, avgivit en reservation, som avser en ändring av bestämmelserna därhän, att den tid, en ensittare skall hava innehaft sin lägenhet och där ägt nöjaktig bostad för att få lösa jorden, bör vara 20 år i stället för, såsom Kungl. Maj:t föreslår, endast 10 år. Och jag har, kan jag säga, gott stöd för denna min mening. Lagrådet från 1922 säger nämligen: »Ty först genom en längre tids okvald besittning kan nyttjanderättshavaren anses hava fått skälig anledning att betrakta hemmet såsom något annat och mer än en tillfällig bostad och hava så sammanvuxit därmed, att ett skiljande därifrån för honom måste framstå som ett rubbande av en väsentlig levnadsbetingelse.» Detta uttalande av 1922 års lagråd har vägt ganska mycket för mig, och jag har därför kommit till den ståndpunkten, att denna tidsbestämmelse av 20 år fortfarande bör äga rum, så att stora och täta ombyten i vissa förhållanden skola förekommas och det grannskap, som man genom ensittarnas tillkomst skulle få på äganderättens grund, skulle vara av så att säga mera beprövat värde.

I ett annat avseende har jag, herr talman, också en avvikande mening, i det att jag ansett, att det icke är tillräckligt med den bestämmelse, som här föreslås, att det skall vara allenast »avsevärd olägenhet», som skall berättiga jordägaren till att förhindra inlösen. Denna bestämmelse om avsevärd olägenhet anser jag icke vara tillräcklig, utan härtill bör fogas såsom ett plus en bestämmelse om minst ett hundra meters avstånd från jordägarens boningshus. Och då i den förutvarande ensittarlagen är stadgad en avståndsgräns av tvåhundra meter, så synes det mig, som om man härvidlag gått till mötes allt vad man kan och bör göra. En bestämmelse om ett hundra meters avstånd från jordägarens närmaste bostad till det område, som ifrågasättes till lösning, bör sålunda vara i lagen stadgad.

På en del andra punkter har jag också avvikande mening. Men då det är sannolikt, att man på de punkterna har mindre utsikt till framgång, så skall jag, herr talman, icke nu uppehålla mig vid dem utan endast sluta med att tillkännagiva, att när de paragrafer föredragas, där jag har en avvikande mening, som enligt min uppfattning bör uppmärksammas och godtagas, så kommer jag därvid att framställa särskilda yrkanden, i den mån jag finner det lägligt.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! I stort sett delar jag en föregående talares uppfattning, att man i allmänhet icke bör rubba på en lagstiftning allt för ofta, därför att folk då till sist icke vet, vad lagen innehåller. Men jag tror också, att i detta fall måste man göra ett undantag. Den nu föreliggande ensittarlagen har visat sig fullständigt ineffektiv, åtminstone har den icke verkat, som den bort, i den del av landet, som jag känner närmare till. Och vill riksdagen, att ensittarna skola få rätt att lösa den jordbit, de innehava, måste ändring ske i lagen.

Den bestämmelse, som lagt största hindret i vägen för en inlösen av ensittarjorden har varit den, att de lägenheter, som befinna sig på två hundra meters avstånd från huvudgården icke fått inlösas. I allmänhet är det så, att större delen av lägenheterna i fråga ligga i bysamhällen och sålunda inom dessa två hundra meters avstånd, och alla dessa lägenhetsinnehavare ha därför icke kunnat tillgodogöra sig lagens bestämmelser. Jag håller också före, att det innebär vida mindre olägenheter för jordägaren att avstå från de tomter, som ligga inne i bysamhällen, än t. ex. de tomter, som ligga i hans åkerjord.

Herr af Ekenstam yttrade, att det kan vara obehagligt för jordägaren att

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

få en mindre trevlig granne inpå sina dörrar. Men, herr af Ekenstam, finns icke redan den möjligheten? I allmänhet har ju jordägaren lämnat arrendekontrakt på längre tid måhända ända till fyrtionio år åt lägenhetsinnehavaren, och denne har rättighet att överlåta sitt arrendekontrakt på andra. Förbud häremot finnes sällan stipulerat, och därigenom kan en bortarrenderad hustomt lika väl övergå till en för jordägaren obehaglig person som genom inlösen av tomten.

Jag håller ju på äganderätten; vilket väl herrarna i denna kammare fått erfara många gånger. Men jag förmenar, att där äganderätt står mot äganderätt och en större jordägare utan olägenhet kan avstå en jordbit och lämna den ifrån sig åt en mindre, som äger hus på jorden och har större intresse av jordtomten, så bör detta ske.

De övriga förändringar i lagen, som äro föreslagna av utskottet, synas mig vara fullt berättigade. Jag beklagar blott en sak, nämligen den, att denna ensittarlag med sina nya bestämmelser icke kommer att gälla för vare sig kronojordar eller ecklesiastika boställen. Det är egendomligt, att staten vill tvinga de enskilda att avstå jord, men själv vill den icke göra det. Staten borde hava gått före med denna lagstiftning, och därom hava vi redan skrivit till regeringen. Men vi hava icke fått något sådant lagförslag. Skrivelsen ligger troligtvis i herr jordbruksministerns eller någon annan regeringsledamots bordslåda, men jag hoppas, att den snart kommer fram.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till föreliggande paragraf, och jag vill tillkännage, att jag kommer att rösta för utskottets förslag i dess helhet.

Herr **Lindman:** Herr talman! Det var icke det sista anförandet, som uppkallade mig. Jag förstod ju väl, att när herr förste vice talmannen begärde ordet, skulle det komma, ungefär som det kom, från det hållet. Utan det var herr statsrådets och chefens för justitiedepartementet anförande, som föranledde mig att hos talmannen begära ordet.

Herr statsrådet förklarade, att man icke här skulle fastna på några detaljer uti denna lag. Jag skall icke heller fastna på några detaljer. Men eftersom lagen själv principiellt tagits 1918, så bestå ju de ändringar, som här föreslås, av detaljer. Det är ändringar av detaljbestämmelser i lagen, och därför får man lov att tala om dessa detaljer. Och herr statsrådet började också genast med att tala om en av de särskilda detaljerna, nämligen denna bestämmelse om tvåhundrametersgränsen, som nu skulle tagas bort. Herr statsrådet frågade härvid: »Vilka är det, som äro mest i behov av statsmakternas hägn? Är det icke just de, som med energi ha skapat sig egna hem, alltså de, som skapat ett eget hem och nu begära att få lösa sig till detta?» Jag vet icke, om jag läst lagen orätt, men jag kan icke se, att lagen på något sätt säger, att det är den, som skapat ett eget hem, som får lösa. Om jag läser rätt, behöver det icke vara den, som skapat det egna hemmet, utan det kan gälla en person, som av en skapare av hemmet förvärvat det, ja, kanske förvärvat det i andra, tredje eller fjärde hand. Han har kanske icke slagit en spik i väggen, han har kanske icke nedlagt något som helst arbete på uppbyggandet av detta hem. Men han har lika väl genom denna lag rätt att lösa det. Så att jag kan icke se, att detta yttrande av herr statsrådet rätt träffar den sak, som det här gäller. Naturligtvis förstår jag, att det *kan* träffa sålunda. Men det är icke sagt, att det blir på det sättet. Dessutom: »den, som med stor möda har skapat ett eget hem» — nå men, herr statsråd, jordägaren då? Kan det icke vara en person, som är i den ställningen, att han med ofantlig möda och stora försakelser och svårigheter har skapat sitt egna hem, det hem, som nu skall lida intrång av, att denne ensittare skall kunna lösa sig

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

till jorden, och därmed hans område bliva för evärdlig tid skilt från jordägarens. Man får väl hålla något även på jordägarens rätt.

Herr statsrådet säger, att nyttjanderättshavaren har hittills icke vetat, om han kunde få lösa eller icke enligt den nu gällande lagen. Nå men, den bestämmelse, som nu står i lagen om »avsevärd olägenhet» kommer väl också att föranleda, att man icke heller hädanefter vet, om man får göra det, ty avsevärda olägenheter komma att utgöra hinder för dem att få lösa. Sålunda blir det väl inte bra förrän vi tagit bort detta uttryck: »avsevärd olägenhet».

Herr justitieministern menade, att det gällde 35,000 nya egna hem, som på detta sätt skulle kunna skapas. Men finnes det någon utredning, som säger mig, hur många av dessa 35,000 nyttjanderättshavare, som kunna få lösa sina egna hem med de bestämmelser, som finnas i den nuvarande lagen?

Visserligen hörde jag herr förste vice talmannen uttala, att de flesta hindras i sin lösningsrätt på grund av de 200 meterna. Jag skulle bli tacksam att få en utredning även i det fallet. Här äro 35,000, som äro fördelade över hela Sverige. Jag har icke sett någon utredning, hur många som kunna eller icke kunna lösa på grund av bestämmelsen om de 200 meterna. När sålunda herr förste vice talmannen påstår, som sagt, att det största hindret är de 200 meterna, bleve jag tacksam även för en upplysning härvidlag — möjligen kan jag erhålla en sådan efteråt under hand.

De flesta egna hemmen ligga i bysamhällen, säger herr förste vice talmannen. Hur vet man det? Det är möjligt, att det är en erfarenhet, som herr förste vice talmannen har från sina trakter, det vill jag visst icke bestrida. Men det kan väl inte sägas vara förhållandet över hela Sverige, det kan vara på annat sätt i andra trakter. Utav alla dessa 35,000 komma naturligtvis en hel mängd att kunna få lösa redan på grund av den nu gällande lagen, men av dem är det naturligtvis även en hel mängd, som icke vilja lösa och som också av olika skäl icke komma att lösa.

Herr statsrådet bestrider, att lagen strider mot svensk rättsuppfattning. Man skulle vilja böja sig för vad en sådan man som chefen för justitiedepartementet säger i en dylik sak. Jag har emellertid mycket svårt att böja mig för detta; ty när t. ex. ett fritt avtal är ingånget mellan två fria parter, då menar jag, att det skall respekteras, och det har jag trott vara svensk rättsuppfattning. Men när jag läser andra lagutskottets betänkande finner jag, att just på denna punkt lagen bryter sönder ett avtal, vari jordägaren gjort förbehåll om att få sin egendom tillbaka. Utskottet säger ju också på tal om den saken, att »den lagstiftning, varom här är fråga, innefattar rubbning av eljest gällande principer om avtals förbindande kraft, i det att den åt redan ingångna avtal giver andra rättsverkningar än därmed avsetts». Jag har således icke den uppfattning, som herr statsrådet uttalade. Herr statsrådet kommer med ett exempel, och han uppläser ett brev, som visar ett fall, där man förmenar, att det är mycket synd om den person, som sitter här som nyttjanderättshavare. Ja, mina herrar, när man tar fram ett exempel, som berör endast *ett* av de 35,000 fall, som vi fingo höra talas om här, är sådant alltid avsett att inverka på våra känslor, och så var det brevet också avsett att göra.

En gammal god rättsregel efter min uppfattning är, att innan man dömer, skall man höra båda parterna, och om herr statsrådet efter det nämnda brevets mottagande skrivit till jordägaren och frågat honom, vilka skäl han hade för att ställa sig såsom han gjort, så skulle upplysningen för kammarens ledamöter varit ofantligt mycket värdefullare. För övrigt kan det finnas även på den andra sidan, d. v. s. bland dem, som ha äganderätten, många, om vilka man kan säga, att de sitta i rätt så stora svårigheter och olägenheter. Det är icke alltid sagt, att det är riktigt, såsom herr förste vice talmannen sade, att här gäller frågan emellan stora och små, mellan fattiga och rika. — Ja,

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

jag ber om ursäkt, men herr förste vice talmannen sade, att den större ägaren skall lämna till den mindre. Sålunda försöker man få fram detta: mellan stora och små, mellan rika och fattiga. Men det är icke alls sagt, att det är på det sättet. Det kan hända, att jordägaren är en man, om vilken det är lika stor synd som om nyttjanderättshavaren.

Till sist förklarade herr statsrådet i sitt anförande, att för svensk rättsuppfattning »menige mans bästa är den högsta lag». Till menige man höra dock enligt min uppfattning även Sveriges jordägare och bönder. Lagar böra stiftas så, att det blir rättvisa både för den ene och den andre och inte så, att det bara tas hänsyn till den ene. Sveriges bönder och jordägare äro menige man och människor de också, lika väl som de andra.

Herr statsrådet nämnde slutligen också i sitt anförande på något ställe: »Jag förstår väl, att man kan på många punkter hysa tvekan.» Herr statsrådet får då ursäkta, att man gör sig till tolk för dem, som hysa tvekan om dessa av Kungl. Maj:t framlagda lagändringar. Vi ha ju redan lagen, och låt vara, att det visserligen icke är fråga om att ta bort den, så vilja vi dock, att man skall med försiktighet göra ändringar i en lag, som redan i och för sig medför sådana betydande ingrepp uti svenska jordägares äganderätt. Vi vilja icke vara med, åtminstone icke jag, att skärpa den så, att man här t. ex. tar bort gränsbestämmelsen om 200 meter förutom alla de övriga förändringar, som göras i detta lagförslag.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag å hela lagförslaget.

Med herr Lindman förenade sig herrar *Persson* i Fritorp, *Göranson*, *Lithander*, *Olsson* i Berg, *Magnusson* i Skövde och *Johansson* i Väby.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Nothin:** Herr talman! Herr Lindman sade, att till menige man hörde även jordägarna. Ja, det är rätt, men jag trodde verkligen, att jag tillräckligt tydligt uttalat, att jag sökt, så gott jag kunnat, avväga åt båda hållen; skulle jag, som herr Lindman velat antyda, tagit hänsyn endast till den ena parten, då hade denna lagen sett ut på helt annat sätt.

Beträffande avståndsgränsen efterlyste herr Lindman ytterligare utredning. Jag skall därför ge exempel med ett fall, som jag sett med egna ögon. Jag var i somras ute på en resa och kom därvid till ett slags by eller koloni, där det bodde, om jag minns rätt, 14 stycken olika nyttjanderättshavare, som alla gjort anspråk gällande att få lösa in sina tomtområden med äganderätt. Mitt ibland dessa lägenheter, som lågo långt ifrån jordägarens bostadshus, fanns ett enstaka hus, där jordägaren hade klar äganderätt även till själva byggnaden, fastän denna disponerades av en person på långvarig upplåtelse. Denna nyttjanderättshavare var alltså närmast en ensittare jämställd med de andra men med den skillnaden, att han icke ägde huset, utan det tillhörde jordägaren. För några av nyttjanderättshavarna bestred nu jordägaren lösningsrätten på den grund att avståndet från deras lägenheter var mindre än 200 meter till detta hus, som jordägaren ägde men ingalunda själv begagnade. Där är ett exempel till komplettering av herr förste vice talmannens uttalanden, vilket klart visar, till vilka orimligheter denna avståndsgräns kan leda, och som klart visar, att det är bra mycket rättvisare att utesluta bestämmelsen därom.

Herr Lindman talade vidare om, att det ingalunda alltid är de, som skola friköpa hemmet, vilka skapat detsamma. Ja, tyvärr är det ofta så, att det är både barn och t. o. m. barnbarn, som fått gå och vänta på denna lösningsrätt.

Herr Lindman gjorde gällande, att jag velat tala till känslorna. Men han gjorde det också genom att nämna, att det ofta är jordägarna själva, som ska-

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

pat hemmet och odlat gården. Jag skall då nämna ett fall, som jag icke hade tänkt att föra in här i debatten. Det gäller en egendom uppe i övre Sverige. Då den skulle skattläggas, fick den sig tilldelad skog i förhållande till den uppodlade arealen, men hela denna areal var uppodlad just av de nyss omnämnda ensittarna, som jordägaren nu förvägrat inlösen med äganderätt av deras tomtområden. Han fick åtskilliga tusen hektar skogsmark sig tillagda för det arbete, som ensittarna nedlagt på sina med nyttjanderätt innehavda jordområden, men dem har nu förvägrats, med tillämpning av nu gällande lagbestämmelser, att mot full lösen friköpa sina ägoområden.

Jag framhöll, att ensittarna ha behov att få ju förr dess hellre avgjort, om de kunde få lösa sina lägenheter. Herr Lindman gjorde då gällande, att samma ovisshet för dem kvarstode även enligt den nya lagen. Nej, det gör den icke. I den gamla lagen var största bristen, att man icke fick inlösa under löpande upplåtelsetid. En ensittare, som hade tjuguårig eller längre upplåtelse, han visste sålunda alltjämt icke, hur det skulle gå, när upplåtelsetiden en gång toge slut. Det vore icke förrän då, han kunde få besked om den saken, och, om det då bleve avslag, så stode han utan bostad, utan ett eget hem att lita sig till. Det är just detta, jag velat förhindra. Det främsta ändamålet med den nya lagen är, att en nyttjanderättshavare skall kunna göra sig fri och självständig och få ett hem, som han kan kalla för sitt eget, så snart som möjligt.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Justitieministern har med sådan saklig skärpa motiverat utskottets förslag, att varje anförande därutöver synes mig vara överflödigt. Jag har heller icke begärt ordet för att söka framlägga något ytterligare skäl för utskottets förslag.

Det är i stället herr Hage, som tvingat mig att begära ordet. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att jag i utskottet deltagit i lagens behandling, fastän jag senare ej blivit antecknad såsom deltagare.

Inom utskottet vände jag mig mot det yrkande, som herr Hage framställde rörande en spärr i 1 § för ägare av villor, vilka icke bebos beständigt. Herr Hage ville med sin reservation få in den bestämmelsen i 1 § att lösningsrätt icke skall tillkomma villaägare. Det är tämligen tydligt, att den tanke, som ligger inlagd i herr Hages reservation, är den, att lagen skall äga tillämpning för en viss grupp av lägenhetsägare och för en annan grupp icke. I det här fallet skulle lagen icke bli gällande för de något bättre lottade. Den tanken är enligt mitt förmenande icke vacker. Den har något av klasslagstiftning över sig, det kan icke hjälpas, och jag tycker vi haft nog av den sortens lagar här i landet. För min del vill jag icke vara med om några ytterligare sådana, icke ens om udden riktas åt något annat håll, än den tidigare riktats. Det är därför jag vänt mig mot det i herr Hages reservation framförda yrkandet.

Det kan mycket väl tänka sig, att lösningsrätten är lika berättigad, när det gäller en villaägare. Låtom oss tänka oss en mindre bemedlad tjänsteman, som bor med sin familj vid t. ex. en bakgata, som vi kunna kalla för Gråa gränd och som aldrig ser solen på hela året utom under den lilla tid, som han vistas på landet med hustru och barn. Han har skrapat ihop till en stuga på landet ute i skärgården eller annorstädes, belägen på ofri grund. När då avtalstiden utgår, har jordägaren i sin makt att pressa honom, att pressa ut ett oskäligt arrende av honom för att få ha stugan kvar. Stugan är avsedd, såsom många gånger är fallet, att bli det egentliga hemmet, när han en gång får pension. Finnes det någon reson i, att lösensrätt icke tillerkännes honom? Jag finner det oförsvarligt att gå den väg, som herr Hage här vill gå, ty det är att beträda klasslagstiftningens väg. Jag har

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

begärt ordet för att till mina egna partivänner rikta den bestämda varningen, att de icke skola gå sådana vägar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Herr Lindman önskade veta av mig, hur många ensittare som sakna rätt att lösa sina lägenheter på grund av bestämmelsen om 200-metersgränsen. Ja, därom saknar jag kännedom, och det visste herr Lindman att jag gjorde. Men för mig är det fullkomligt likgiltigt, om dessa äro 5,000 eller 10,000 till antalet; i varje fall finns åtskilliga sådana. Jag anser, som jag framhöll i mitt förra uttalande, att det ofta kan bereda jordägaren större olägenheter att avstå äganderätten till en tomt, som ligger mitt ute i hans åker, än en tomt nära intill byggnaderna. Det är klart, att husägaren, som har sin hela förmögenhet så att säga koncentrerad i ett hus, har ett större intresse att behålla tomten, där byggnaden står, än jordägaren att motsätta sig inlösningen. Man talar i denna fråga, som om det gällde en skyldighet för jordägaren att avstå från sådan jord, som han brukar, men så är icke fallet. Han skall i allmänhet avstå från en jordtomt, som han efter upplåtelsen icke skulle ha fått igen under någon tid, måhända icke förr än 30 eller 40 år. Det synes mig då, att det inte behöver vara så betungande för jordägaren att avstå jorden mot lösen. Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Herr **Hage:** Herr talman! Blott en replik till herr Olovson i Västerås. Jag vill mot honom betona, att jag med min reservation icke avsett att åstadkomma någon *klasslagstiftning*. Herr Olovson i Västerås vet mycket väl, att det meddelades i utskottet, att runt om en del större samhällen finnas villaägare i mycket välsituerad ställning, som sitta på småbönders jord. För min del får jag verkligen säga, att jag vill vara med om att arbeta så mycket som helst för att skydda svenska hem, även om det skall ske på det sättet, att man exproprierar jord från jordägaren; men jag vill icke vara med om att för *nöjesändamål* expropriera jord från svenska bönder. Den ståndpunkten har också deklarerats av kronolägenhetskommissionen, som bestod av dugliga och kunniga män, så att jag kan säga, att jag i det avseendet befinner mig i gott sällskap.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Lindman:** Herr talman! Herr förste vice talmannen tycktes mena, att endast därför att huset är värt mera än jorden, skall den, som äger huset, ha lösningsrätt. Den saken regleras ju emellertid i den ensittarlag, som vi redan ha.

Men vi kunna t. ex. taga ett sådant fall, som att jordägaren åt en gammal trotjänare upplåter rätten att ha ett hus, som ligger alldeles inpå hans egna knutar. Skall denne trotjänare då få lösa, kommer det att medföra olägenheter för jordägaren, vilka alltid äro förbundna med att ha främmande personer inpå knutarna; olägenheter, som därtill kunna fortbestå under en lång följd av år, ja, för all framtid. Det är skillnaden — och den saken har väl ett värde den också, även om det icke kan mätas i penningar.

Beträffande det anförande, som herr justitieministern hade för att bemöta vad jag sagt, så konstaterar jag endast, att herr justitieministern tagit fram ytterligare två fall till det, som han förut hade anfört. Alltså ha vi nu från hans sida fått summa tre fall av de 35,000 föreliggande. Jag kallar detta för ett subjektivt bedömande, men det är icke att objektivt bedöma, huruvida en lag skall antagas eller icke, detta att uppräkna ett, två eller tre enstaka fall. Det kan naturligtvis finnas mycket upprörande fall i dessa avseenden, men det bevisar ingenting, att man uppräknar ett eller annat sådant.

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

Slutligen vill jag tillägga, fastän jag går emot lagen, att jag icke påstått — och det framgår också av den ställning, som högerns reservanter intagit i utskottet — att vi gå emot borttagandet av den bestämmelsen, att man skall äga lösa in först vid nyttjanderättstidens slut, vilken bestämmelse skulle varit ett hinder för tillämpandet av nu gällande lag. Om sålunda herr justitieministern vill göra den ändringen i nuvarande lagen, ha vi ingenting däremot.

Men kvar står, att »avsevärd olägenhet» blir gällande även i framtiden.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Nothin:** Herr talman! Herr Lindman riktade mot mig en kritik på den grund, att jag för min mening endast åberopat några enstaka fall. Jag vill då fastslå, att herr Lindman icke kommit med ett *enda* fall till stöd för sin ståndpunkt i förevarande avseende.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Jag skall gärna erkänna, att ifrågavarande lag i många fall är en god lag och har stor betydelse. Men jag känner också till exempel, som kan leda till oegentligheter. En hemmansägare i Jämtland har till exempel haft s. k. dagsverkstorpare — dessa börja nu bli gammalmodiga men de voro förr ganska vanliga, och han har till en sådan torpare, kanske en gammal trotjänare, lämnat ut en jordbit och hjälpt honom med ett eget hem för livstiden och även för hans hustrus livstid. Det har varit en stor fördel även för bonden att kunna tillkalla denna trotjänare, när han haft behov av dagsverke. Men så har trotjänaren dött och änkan tillträtt lägenheten, och de ha söner och döttrar, varigenom det kommit så att säga nytt folk i familjen. Det har sålunda inte varit detsamma, som när den gamle trotjänaren levde, utan förhållandena hava hela och hållet omdanats. Bonden skulle nämligen icke under några omständigheter ha upplåtit jordbiten till den nuvarande familjen. I dylika fall skulle det ställa sig ganska hårt, om änkan och barnen skulle kunna lösa till sig jordområdet. Många gånger blir därför lagen orimlig, och den strider för övrigt helt och hållet mot äganderättsprincipen. Det var ju ursprungligen, i det fall jag nämnde, en uppgörelse mellan trotjänaren och bonden, och man kunde aldrig tänka sig, att lagen skulle skära bort villkoren vid denna uppgörelse. Jag lutar åt det hållet, att man bör ha en sådan närmare utredning, varom herr Lindman talade, och jag kommer antagligen att rösta för avslag på föreliggande lagförslag. Vi få lov att först pröva den lag, vi redan ha, och utreda saken litet bättre, innan vi gå till en ändring.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Lindman efterlyste exempel på verkningarna av bestämmelsen om 200-metersgränsen och icke var belåten med de exempel, som herr justitieministern lämnat. Jag mottog en gång under fjolåret en deputation i Karlskrona från ett samhälle där nere i trakten, och därvid meddelade man mig, att ett stort antal av husägarna på ofri grund icke hade någon nytta av ensittarlagen, därför att de hade sina hus i sådan närhet av ägarnas bostäder, att de ligga inom nämnda gräns. Det gällde där ett flertal fall i en klump, och churu jag inte funnit anledning i övrigt att undersöka, hur det förhåller sig därvidlag i de olika byarna i Blekinge, har jag det intrycket, att det finns ett flertal exempel av liknande beskaffenhet att tillgå. Det var endast den upplysningen jag ville lämna.

Herr **Lindman:** Herr talman! Jag begärde ordet för att ge en replik till herr justitieministern.

Herr statsrådet nämnde, att jag icke anfört några exempel till stöd för reservationen, under det att herr statsrådet å sin sida kommit med tre stycken. Nej,

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

jag har icke anfört några exempel, och jag ämnar icke anföra några, ty jag menar, att de bevisa ingenting. Det är tvärtom att fullständigt vanställa saken att till stöd för sin framställning läsa upp exempelvis ett brev från en stackars gumma, som påstår, att hon blivit illa behandlad, utan att samtidigt tala om, vad den andra parten har att säga.

Jag kan i alla fall, herr talman, nämna ett fall, som jag själv upplevat, fastän det inte alls har att göra med denna sak. Det var två stycken hemmansägare, självägande bönder, som bodde alldeles för sig i skogen på sina gårdar; det fanns inga andra gårdar alls i närheten. På en skogsvandring tog jag in på den ena gården och kom att språka med gubben, som rådde om densamma. Jag sade då, att det var väl litet ensligt i skogen, men att det väl var trevligt att ha en granne i alla fall. Ja, svarade han, nog har jag en granne, men om det är trevligt lämnar jag därhän, ty för trettiofem år sedan kommo vi i gräl om en gärdesgård, och sedan ha vi inte talat med varandra! På det sättet kan det komma att ställa sig även för personer, som vilja lösa, och den, som äger den jord, varom det är fråga.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Det fall som herr Lindman nämnde om trotjänaren, som fått en stuga upplåten åt sig, får väl betraktas såsom undantagsfall, ty trotjänarna få ju åtminstone i allmänhet bo i husbondens hus. Om emellertid den jordbit, på vilket ett hus ligger, utan avsevärda olägenheter för jordägaren kan övertagas av änkan till en dylik trotjänare, som har hela sin lilla förmögenhet i en stuga på annans grund, är väl detta endast en gärd av rättvisa.

Jag frågade nyss, hur länge vi skulle vänta på att få en lagstiftning, som berättigade ensittarna att inlösa sina lägenheter även på kronojord och ecklesiastika boställen. Denna fråga är av allra största betydelse, därför att i många stationssamhällen ligga husen just på kyrkoherdeboställens mark. Jag beklagar, att vi icke fått något förslag med anledning av den skrivelse, som riksdagen förlidet år avlät i ämnet, men kunde jag i dag få ett svar från statsrådsbänken därpå, hur frågan ligger till, vore det för mig och säkerligen många andra synnerligen angenämt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, 2:o) godkännande av paragrafen med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Hage avgivna, vid paragrafen fogade reservationen samt 3:o) bifall till den av herrar N. J. Martin Svensson och Anderson i Storegården avgivna reservationen beträffande de ifrågavarande lagförslagen i deras helhet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr Anderson i Storegården, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o) angivna nu antogs till kontraproposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar N. J. Martin Svensson och Anderson i Storegården avgivna reservationen beträffande de ifrågavarande lagförslagen i deras helhet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan kammaren godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

2 §.

Enligt utskottets med Kungl. Maj:ts överensstämmande förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

2 §.

Lösningsrätt äger ej rum, därest nyttjanderätten, då ansökan om utövande av lösningsrätt göres, är förverkad eller i fall, som i 1 § tredje stycket sägs, jordägaren, innan marken mer än tio år i följd innehafts av annan än ägaren, för innehavarens skiljande från marken vidtagit åtgärd, som därefter leder till sådan påföljd.

Ej heller äger lösningsrätt rum, därest avståendet av den till lösning ifrågasatta marken skulle medföra avsevärd olägenhet för huvudfastighet eller därmed sambrukad, jordägaren tillhörig fastighet. Kan sådan olägenhet undvikas därigenom, att från lösning undantages viss del av marken, annan än den, varå nyttjanderättshavarens boningshus är beläget, äge lösningsrätt rum till marken i övrigt. Vid bedömande, huruvida utövande av lösningsrätt skulle medföra olägenhet, som ovan sägs, må hänsyn icke tagas till anordning, som prövas hava vidtagits i syfte att förhindra utövande av lösningsrätt.

Uti en vid andra stycket av förevarande paragraf avgiven reservation hade herrar greve *Spens* och *Öberg* föreslagit, att stycket måtte erhålla följande lydelse:

»Ej heller äger lösningsrätt rum, därest avståndet av den till lösning ifrågasatta marken skulle medföra avsevärd olägenhet för huvudfastighet eller därmed sambrukad, jordägaren tillhörig fastighet. Såsom sådan olägenhet skall anses, att jordägaren å huvudfastigheten eller därmed sambrukad, jordägaren tillhörig fastighet den 1 januari 1919 ägde och vid den tid, då ansökan om utövande av lösningsrätt göres, fortfarande äger boningshus, tomtplats eller trädgård på mindre avstånd än etthundra meter från den till lösning ifrågasatta marken. Kan olägenhet undvikas därigenom, att från lösning undantages viss del av marken, annan än den, varå nyttjanderättshavarens boningshus är beläget, äge lösningsrätt rum till marken i övrigt. Vid bedömande, huruvida utövande av lösningsrätt skulle medföra olägenhet, må hänsyn icke tagas till anordning, som prövas hava vidtagits i syfte att förhindra utövande av lösningsrätt.»

Paragrafen föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Då jag vid denna paragraf avgivit en blank reservation, vill jag meddela, i vad avseende jag är skiljaktig från utskottet, och jag vill redan från början säga ifrån, att jag kommer att ansluta mig till greve Spens' och herr Öbergs reservation, med vilken jämväl herr Tjällgren förenat sig.

Jag anser nämligen, att man icke utan vidare helt kan släppa kravet på varje som helst avståndsgräns i förevarande fall. Enligt den föreliggande reservationen skulle först och främst ifrågavarande avståndsgräns inskränkas till 100 meter, men därjämte skulle bestämmelsen härom infogas i ett annat sammanhang, i en ny paragraf, vilket skulle medföra, att tillämpningen icke komme att bliva fullt så stel som fallet är med den gamla formuleringen. Emellertid är jag ingalunda blind för att vilken som helst avståndsgräns givetvis

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

i praktiken kan medföra en del olägenheter. Jag hade för den skull i utskottet från början biträtt ett yrkande, som visserligen gick ut på en gräns av 100 meter men enligt vilket inlösning medgavs, om särskilda omständigheter därtill förelåge. Då det emellertid visat sig svårt att utforma en lagtext, som fullt täckte detta förslag, har jag nödgats avgiva en blank reservation, och i sakens nuvarande läge får jag som sagt yrka bifall till greve Spens' och herr Öbergs reservation.

Orsaken till att jag i olikhet med utskottsmajoriteten icke helt vill släppa kravet på avståndsgräns är främst den, att vad som kan inrymmas under begreppet avsevärd olägenhet hänför sig endast till de omständigheter, som föreligga just vid synetillfället, då förrättningsmannen prövar ansökningen och bedömer de omständigheter, som inverka på lösningsfrågan. Förhållanden, som uppstå i framtiden, kunna däremot icke tagas under omprövning. Därvid bör man beakta en viktig omständighet. Såvitt jag har mig bekant ha alla bolag, som bevilja brandförsäkring för byggnader å landet, i sina reglementen bestämmelser, som gå ut på att olika kvalificera byggnader, allteftersom de ligga på ett visst avstånd från eldfarliga inrättningar i motsats till s. k. »fribelägna» byggnader. Det kan då vara av synnerlig vikt för jordägaren att ha en fri räjong, som skyddar honom från att komma i den belägenheten, att hans byggnader måhända för all framtid uppflyttas i en högre ansvarighetsklass i förevarande avseende. Det förhåller sig ju så, att i samma ögonblick som fastighetsområdet frångår jordägaren, kan den nye ägaren disponera över området på vad sätt som helst. Han kan försälja detsamma, han kan bebygga det med helt andra hus än som förut funnits eller som varit avsedda att finnas, då lägenheten uppläts; jordägaren är, såvitt jag kan förstå, helt och hållet satt utanför varje möjlighet att kontrollera, hur det kommer att förfaras med lägenheten i framtiden. Det är dessa omständigheter, som gjort mig synnerligen betänksam och slutligen bestämt mig för att yrka, att vi, hellre än att släppa varje som helst avståndsbegränsning, skola vara med om en bestämmelse om 100-metersgräns, oaktat jag förstår, att en sådan i vissa fall kan bereda nyttjanderättshavaren olägenheter. Det är emellertid riktigt, som herr justitieministern anfört, att det här gäller att väga fördelarna och olägenheterna mot varandra. Man måste i detta fall taga tillbörlig hänsyn även till jordägarens intressen, och jag finner dem här vara av den art, att de påkalla en gräns av antytt slag, så att jordägaren kan vara säker på att inom den korta radien av 100 meter fritt kunna förfoga och bestämma över den mark han ändock äger.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som beträffande förevarande paragraf avgivits av greve Spens och herr Öberg. Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på ett korrekturfel, som förefinnes i första raden av andra stycket; där står »avståndet», det skall naturligtvis vara »avståendet».

I detta anförande instämde herrar *Jansson* i Edsbäcken och *Ödström*.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Jag skall be att här få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde till en början proposition på godkännande av första stycket av förevarande paragraf; och fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

Vidare gav herr talmannen propositioner beträffande andra stycket, nämligen dels på godkännande av stycket enligt utskottets förslag, dels ock på bifall till det av herr Andersson i Rasjön under överläggningen framställda yr-

kandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Öberg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

Den, som vill att kammaren godkänner 2 § andra stycket i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Andersson i Rasjön under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 109 ja och 102 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

Återstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets under 2:o) upptagna lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten B) föredrogs härpå; och yttrade därvid:

Herr **Hage:** Herr talman! Jag har tillåtit mig att beträffande denna punkt föreslå, att riksdagen beslutar en skrivelse till Kungl. Maj:t, och jag har gjort det under hänvisning till den motion, som i första kammaren i ämnet väckts av herr Luterkort. Jag har redan förut berört, vad saken här gäller. I sin motion påvisade herr Luterkort, att i ett flertal fall komma vissa förverkandebestämmelser med avseende å arrenderätten att leda till att personer utan tillräckliga skäl ställas utanför möjligheten att enligt förevarande lag få tillösa sig jord. I vissa fall kan förlust av lösningsrätt bero på, exempelvis, att nyttjanderättshavaren olovligen från fastigheten bortfört stråfoder eller gödsel eller på att han gjort sig skyldig till vanvård av fastigheten. I dylika fall kan man ju anse, att nyttjanderättshavaren genom att så förfara, handlat till nackdel för sig själv, om han nämligen sedan skall lösa till sig jorden. Därför menar jag, att dylika omständigheter icke böra föranleda till att arrendatorns möjligheter att få lösa jorden kringskäras. Från denna utgångspunkt har jag, som sagt, tillåtit mig påyrka, att saken utredes och att, om möjligt, en lag förelägges riksdagen till antagande, av sådant innehåll, att den beredder möjlighet för arrendatorn att även i dylika fall utöva sin lösningsrätt. Under åberopande av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det av mig framställda skrivelseförslaget.

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område. (Forts.)

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Nothin:** Herr talman! Det är lätt att förstå de betänkligheter, som kunna uppresas mot att ett förverkandeskäl av den art, herr Hage nämnde, skall kunna föranleda till att nyttjanderättshavarens lösningsrätt omintetgöres. Men om man tränger litet närmare in i saken, tror jag likväl, att dessa betänkligheter fara. Om lösningsrätten redan förklarats förverkad, är det ju utan vidare klart, att någon friköpning av jorden icke kan komma i fråga. Har förverkandet å andra sidan inträffat först efter det arrendatorn gjort sitt anspråk om utövande av lösningsrätt gällande, skall, som bestämmelserna äro avfattade, jordägaren icke kunna åberopa sig därpå. Herr Hages tvekan måste alltså gälla blott sådana fall, där den åtgärd av arrendatorn, som skulle medföra förverkande av lösningsrätten, visserligen företagits innan arrendatorn gjort sitt lösningsanspråk gällande, men dock icke så långt därförut, att jordägaren hunnit få ett påstående om nyttjanderättens förverkande slutprövat. Någonstans måste dock gränsen dragas! I den kungl. propositionen har gjorts ett försök att göra detta någorlunda rättvist: jordägaren skall icke kunna omintetgöra nyttjanderättshavarens lösningsanspråk genom att efteråt framställa talan om nyttjanderättens förverkande; men om jordägaren redan tidigare gjort gällande anspråk på att förverkande ägt rum, då skall, enligt Kungl. Maj:ts förslag, nyttjanderättshavaren icke heller efteråt kunna komma och försöka omintetgöra jordägarens anspråk genom att framställa krav på att få utöva sin lösningsrätt.

Slutligen må påpekas, att propositionen, med undantag av en av lagrådet föreslagen jämkning, som icke i detta fallet är aktuell, överensstämmer med den motion, som vid förra årets riksdag i båda kamrarna framfördes av den socialdemokratiska riksdagsgruppen.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde först propositioner angående det av herr Hage under överläggningen gjorda yrkandet, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Härefter blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna.

Härpå upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 90, vilken hänvisats till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

a) dels godkänna det såsom bilaga A till statsrådsprotokollet fogade förslag till allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna, att tillämpas från och med den dag, som av Kungl. Maj:t bestämdes;

b) dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet härutinnan tillstyrkt, vidtaga åtgärder i syfte att nyssnämnda allmänna grunder måtte vinna tillämpning

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

jämväl på redan beslutade kolonisationsföretag i de hänseenden och i den omfattning, som departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt;

c) dels godkänna det av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkta förslag om ändrad lydelse av moment 1) av gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån ur kolonisternas kreaturslånefond, vilken fond efter bifall till sagda förslag torde böra benämnas kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond;

d) dels för kolonisationsverksamhetens bedrivande å kronoparker i Norrland och Dalarna anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra reservationsanslag av 150,000 kronor.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen, i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen nr 249 i första kammaren av herrar *Asplund* och *Almkvist* samt nr 374 i andra kammaren av herr *Hage m. fl.*

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och ovanberörda motioner

a) dels godkänna ett såsom bilaga A till utskottets utlåtande fogat förslag till allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna, att tillämpas från och med den dag, som av Kungl. Maj:t bestämdes;

b) dels bemyndiga — — — — — lika med Kungl. Maj:t — — — — — i statsrådsprotokollet tillstyrkt;

c) dels godkänna — — — — — kreaturs och redskapslånefond;

d) dels för kolonisationsverksamhetens — — — — — 150,000 kronor;

e) dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, efter utredning, måtte för riksdagen framlägga förslag till särskild lagstiftning angående dispositionsrätten över skogen å kolonat, belägna inom område, där förordningen den 18 juni 1915 angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden ej ägde giltighet, i syfte att förebygga skövling av kolonatens skog.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

vid punkten a), § 3,
av herr *Luterkort;*

vid punkten a), §§ 5 och 24,
av herr *Sederholm* med instämmande av herr *Olsson* i Broberg; samt

beträffande motiveringen
av herr *Luterkort.*

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Johansson** i Uppmälby, som yttrade: I avseende å föredragningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 67 föreslås,

att utskottets hemställan må föredragas punktvis;

att punkten a) företages till avgörande på det sätt, att först föredrages det såsom bil. A betecknade förslaget till allmänna grunder, paragrafvis utan uppläsning av text och med rubriken sist, samt därefter utskottets hemställan; samt

att vid behandlingen av den del utav utlåtandet, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölls.

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

Punkten a).

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragningsordningen företogs först till behandling *den vid utlåtandet fogade Bilaga A med förslag till allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna.*

Uti en vid herr *Hages m. fl.* förenämnda motion fogad bilaga A med allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna hade upptagits ett såsom § 32 betecknat stadgande, så lydande:

§ 32.

Kolonist bör genom statens försorg beredas arbete i minst så stor utsträckning, att han därav erhåller de medel, som utöver inkomsten från jordbruket och från på annat håll erhållet arbete, äro nödiga för anskaffande av för jordbruket behövliga inventarier, för erläggande till kronan av utgående lega och annuiteter samt för hans och hans familjs nöjaktiga bärgning.

Efter föredragning av *§ 1* i utskottets förslag anförde:

Herr **Lindman:** Beträffande denna nu föreliggande fråga om kolonisation har jag den uppfattningen, att man därvidlag bör framgå med ganska stor varsamhet. Ty visserligen kan det ju vara av en viss betydelse, att kolonisation äger rum, men under alla förhållanden måste det ordnas så, att de kolonister, som sändas ut till de bygder i Norrland, som det här gäller, få det så ställt för sig, att de verkligen kunna erhålla arbete och så att de icke blott äro hänvisade att leva på den jord, som blivit till dem upplåten. De av utskottet tillstyrkta bestämmelserna, innebära ju också att hänsyn tages härtill. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att, när det blir fråga om att upplåta mark å kronojord, domänstyrelsen måtte få rätt så mycket att säga till om och att styrelsen sålunda blir i tillfälle att utöva ett tillbörligt inflytande, då det gäller att avgöra, i vilka fall kolonisation skall få äga rum å statens skogar.

Vidare skall jag bedja att som min mening få uttala, att det förefaller mig, som om man i denna fråga bort taga större hänsyn till vad kolonisationskommitténs majoritet föreslagit beträffande upplåtande åt kolonisten av visst skogsområde. Kungl. domänstyrelsen har ännu kraftigare än kolonisationskommitténs majoritet understrukit de önskemål, som härvidlag böra tillgodoses. Kolonisationskommitténs majoritet har, som bekant, föreslagit, att åt kolonisten skulle upplåtas ett mindre skogsskifte, som kunde lämna 6 à 10 kubikmeter fast mått virke, varjämte det skulle lämnas honom utfyllnad härav genom utstämpling från kronoparkerna av träd till bränsle och gagnvirke under 30 år från tiden för upplåtelsen. Kungl. Maj:t har icke gått med på att medgiva rätt till virke under 30 år utan i stället velat tilldela ett skogsskifte, väsentligt större, än vad kolonisationskommittén föreslagit eller så stort, att det vid medelgod skötsel skulle lämna 15 à 25 kubikmeter plus ytterligare utfyllnad under viss tid. Utskottet har följt Kungl. Maj:t. I denna del har till utskottets betänkande av herrar Sederholm och Olsson i Broberg fogats en reservation, vari motionärerna så tillvida återfalla på kolonisationskommitténs förslag, som de föreslå, att kolonat skall tilldelas ett mindre skogsskifte, som vid medelgod skötsel kan lämna 6—15 kubikmeter, varjämte skulle lämnas virke till husbehov och bränsle, efter förut skedd utsyning. Det kan icke vara klokt, att kronan av sina värdefulla skogsdomäner avhänder sig skogsmark i så pass stor utsträckning, som här föreslagits. Så skulle givetvis kunna ske lättare i de fall, då kolonisationsområdena ligga i utkanten av vederbörande kronopark, men är förenat med ganska stor olägenhet, när dessa områden ligga exempelvis mitt inne i kronoparkerna. Vad kolonisten själv

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

beträffar, är jag av den oförgripliga meningen, att han bör kunna nöja sig med vad kolonisationskommittén föreslagit. Från ren skogsvårdssynpunkt är det också bättre, att utsyning äger rum. Om kolonisten endast har ett skogsskifte utan rätt att få virke utsynat från kronoparken, måste han till husbehov taga av det virke, som finnes på hans skogsskifte. I många fall kommer det då att inträffa, att han får lov att använda virke, som finnnes där och som kanske är av bättre beskaffenhet, än som skulle erfordrats för det behov, vartill han avser att använda virket. Om han däremot erhåller virke efter utsyning från kronoparken, kommer det för ändamålet i varje särskilt fall lämpligaste virket att utsynas åt honom.

Slutligen är ännu en sak att bemärka, och det är, att man härvidlag icke bör, som jag förmodar många göra, resonera på det sätt, att vad spelar det för roll, om det avstås litet mer eller mindre av de stora områden kronan äger i skogarna i de nordligaste länen i riket? Vad som härvidlag företages kommer emellertid säkerligen att bliva prejudicerande, när det framdeles kommer att bli fråga om att införa kolonisation även å mellersta och södra Sveriges skogar. Därför synes det mig, att det varit klokare och bättre, om utskottet i detta fall följt kolonisationskommitténs förslag eller, allra helst, domänstyrelsens förslag.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Hage:** Herr talman, mina damer och herrar! Jag har tillåtit mig att i denna för de bygder, som jag representerar, synnerligen viktiga fråga väcka en motion, i vilken jag på sidan 5 säger, att när det gäller den här frågan, så bör man utgå från den allmänna uppfattningen, att »*staten bör vara rundhänt, så långt statens resurser medgiva detta, då det blir fråga om att bestämma de villkor, som skola gälla för människor, som gå ut i vildmarken för att bryta jord och under försakelser och umbäranden lägga grunden till en ny jordbruksbygd*». Det är själva utgångspunkten för min allmänna åskådning i den här frågan, och från den utgångspunkten skall jag nu be att få säga några ord i frågan.

Jag vet då, att det finnes en hel del personer här i kammaren, som resonera som så och även samtalsvis givit mig del av detta resonemang: »Vad skall det tjäna till att skicka ut folk i de här obygderna, vi ha ju jord på andra håll, vi skicka bara ut dem till umbäranden och elände, varför skicka vi dem inte hellre då till andra bygder, där jorden kanske i allmänhet är lättare att bruka?»

Jag skulle vilja till en början i någon mån söka bemöta detta resonemang, därför att det är mycket vanligt här i kammaren och mycket vanligt litet varstans, när man börjar resonera om dessa saker.

Jag ber då först att få betona, att då det gäller att placera någon del av befolkningsöverskottet där uppe, som är synnerligen stort, så ligger det nära till hands, att man söker överföra detta befolkningsöverskott, i den mån detta är möjligt, till denna kolonisation, därför att på det sättet beredes sysselsättning i den bygd, där kolonisterna äro uppfödda och uppfostrade och där de ha sina förbindelser och sin släkt och kunna få någon hjälp från de sina. Jag måste således i detta avseende såsom min bestämda mening uttala, att det finnes anledning att bedriva en kolonisation, lagd på det här sättet och förlagd till dessa bygder. Men utöver detta skulle jag vilja säga, att det har ju konstaterats, att staten behöver arbetskraft på kronoparkerna för skogens vård. Det har ju utretts, att detta behov gjort sig starkt gällande, åtminstone under en viss tid beträffande Norrland och Dalarna, då man räknade

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

med att utöver den befintliga arbetskraften omkring 8,000 skogsarbetare skulle behövas, om det också kanske var under i någon mån andra förhållanden, som man kom till detta resultat. Men i alla fall torde det vara så, att statens behov av arbetskraft är under normala förhållanden stort, när det gäller skötseln av skogarna där uppe. Och om man erkänner detta, då måste jag för min del säga, att det icke är riktigt att resonera på det sätt, som man ibland gör, när man säger åt en man, som har tanke på att bosätta sig där uppe som kolonist: »Det skall du låta bli, det är bättre att ge dig iväg någon annan stans»; utan i stället bör man väl säga till en sådan man: »Ja, den tanken skall du fullfölja, därför att det ligger i statens intresse att så sker.» Och på grund därav bör man utgå ifrån att, om en sådan kolonistaspirant fullföljer sina avsikter, så bör det ställas för honom så, att han kan räkna på ett gott understöd av staten; d. v. s. det allmänna bör hjälpa honom och hjälpa honom särskilt under de s. k. hundåren, då han har det som svårast.

För övrigt måste man säga, att, då det gäller den här bygden där uppe, så är det givetvis riktigt att man söker verka för att denna bygd allt mera koloniseras, så att ödebygden så småningom förvandlas till bebyggd och uppodlad mark, och detta är ju också avsikten med denna kolonisation. Men då man kommer in på det spörsmålet, då brukar en eller annan säga: Ja, det är visserligen sant, att staten icke bör illa se, att jorden där uppe i ödebygden blir koloniserad; men då det förut gällt sådana, som flyttat upp för att bygga och uppodla jorden, så har ju staten i allmänhet icke givit något vidare för det ändamålet och icke stimulerat dem på något sätt; de ha fått sköta sig själva utan understöd av staten, och de ha lyckats, och varför skall man då nu ovillkorligen giva så mycket till nybyggarna från statens sida?

Jag hör ofta det resonemanget, när vi komma in på detta spörsmål. Men jag skulle vilja häremot invända, att det torde förhålla sig så, att på den tid förr i världen, då nybyggare flyttade dit upp, så var det andra förhållanden rådande, och då förelåg kanske icke alldeles samma anledning för staten att giva vissa fördelar; det fanns kanske större möjligheter till jakt och fiske och sådant, åtminstone har det påståtts, att i allmänhet redde sig kanske de första människorna, som gingo ut och koloniserade, utan att staten behövde inskrida på ett så kraftigt sätt. Nu däremot vågar jag påstå, att skall man få folk till dessa bygder, så är det nödvändigt att stimulera därtill genom att bereda dem vissa fördelar från det allmännas sida.

Detta är den allmänna utgångspunkten för bedömande av hela denna fråga, och jag vill härtill lägga, att dessa fördelar, som man bör bereda nyodlarna där uppe, de böra beredas både dem, som redan ha kolonat, och dem, som eventuellt stå i begrepp att skaffa sig sådana kolonat. Men vidare bör man också se till, att de skogstorpare och lägenhetshavare, som redan nu finnas på kronoparkerna, få de fördelaktigare villkor på sig tillämpade, som eventuellt kunna komma att beslutas med avseende på kolonisterna. Och slutligen är det utöver detta mycket nödvändigt, att staten ser till, att det beredes *arbete* för dessa människor, som flytta upp på kronoparkerna, ja, det är, kan man säga, det allra viktigaste av allt.

Det har nämligen visat sig — och härom har ju pressen ständigt och jämt haft mycket att orda — att en stor del av dessa kolonister ha råkat i synnerligen svår belägenhet på grund därav, att vederbörande statsmyndigheter, jägmästare och andra, resonerat på det sättet, att när det blivit sämre skogskonjunkturer, sämre möjligheter för avsättning av statens skogsprodukter, då har det gällt att försöka få arbetskraft så billigt som möjligt, och därför har man i många fall förbigått kolonisterna och skaffat arbetskraft till arbetena å kronoparkerna från tämligen avlägsna bygder. Resultatet av en sådan politik har givetvis blivit, att dessa kolonister under långa tider icke haft att

räkna med någon som helst arbetsförtjänst på statens skogar, i synnerhet då man inskränkt skogsarbetet med hänsyn till försämrade skogsavsättningskonjunkturer. Jag måste med anledning därav för min del säga, att det är nödvändigt, att det på detta område åstadkommes en inriktning utav hela denna kolonisation på sådant sätt, att det verkligen gives någon slags säkerhet för, att kolonisterna få tillräcklig arbetsförtjänst. Det är det viktigaste, som man ovillkorligen vid alla tillfällen måste hava för ögonen, då man går att ordna kolonisationsfrågan.

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

Jag har för min del även förut väckt motion i riksdagen i denna fråga, och jag får ju erkänna, att visserligen har både Kungl. Maj:t och utskottet i någon mån tagit fasta på de synpunkter, som härvid blivit framförda. Men jag vågar likväl hålla före, att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag inte innebära ett fullt tillfredsställande ställningstagande till frågan i hela dess vidd. För min del vill jag härvidlag särskilt göra gällande, att skola dessa människors arbetsförtjänst grundas på *konjunkturer*, d. v. s. bli beroende av upp- och nedgående konjunkturer med avseende å statens möjlighet att avsätta sina trävaror, då blir det sannerligen en mycket osäker grund för dem att bygga sin existens på. Från den utgångspunkten måste jag därför säga — och jag har framfört den saken i den motion, som jag i år väckt — att kolonisternas försörjning måste grundas på någonting annat, något fastare, d. v. s. en bestämd planläggning i fråga om återväxt, i fråga om vägarbeten, utdikning m. m. sådant, som innebär för dem, att de stå på en säker grund, när de skola beräkna sina inkomster och träffa ett avgörande, huruvida de skola våga sig på detta ganska vanskliga experiment, som består i att binda sig för ett kolonat, men även då de gamla kolonisterna skola avgöra, om de skola stanna kvar som kolonister.

Från den utgångspunkten har jag för min del föreslagit, att till bestämmelserna i Kungl. Maj:ts förslag skulle fogas en ny paragraf, där det skulle fastslås, att kolonisterna ha en viss rätt att få arbetsförtjänst genom statens förmedling. Nu har utskottet avstyrkt detta med den motivering, att det förslag, som jag framfört, skulle innebära, att staten rent av skulle lämna en *garanti* i inkomsthänseende. Jag vill då säga, att *så* bestämt har jag icke utformat paragrafen i motionen, utan jag har sagt, att kolonist *bör* genom statens försorg beredas arbete i viss utsträckning, så att hans möjlighet att försörja sig på något sätt säkerställes. Jag vill säga i det sammanhanget, att staten har all anledning att slå in på den vägen, isynnerhet sedan man nu har konstaterat, att enskilda bolag förbundit sig att åt sina arrendatorer lämna prioritetsrätt till arbete.

En annan, också mycket viktig fråga är den, huru man skall kunna åstadkomma, att kolonister, som till äventyrs fått *dålig* jord, skola få annan jord i stället. Det är ett faktum, att den jord, som tilldelats vissa kolonister, icke varit den bästa, och det är också ett faktum, att kolonisationen på grund härav i viss mån råkat i vanrykte. Det borde här i den kungliga propositionen och i utskottsutlåtandet på ett bestämt sätt sagts ut, att sådana kolonister skulle ha rätt att framställa krav på att få sig tilldelad bättre jord. När denna lagstiftning skall träda i kraft, måste det alltså anses vara ett mycket viktigt intresse, att sådana kolonister, som fått för odling olämplig jord, bli tillgodosedda på ett eller annat sätt.

Men det finnes även en annan fråga här, som herr Lindman varit inne på och diskuterat, nämligen frågan om *skogstilldelning till kolonisterna*. Herr Lindman tycktes ha den uppfattningen, att man härvidlag borde ställa det så, att å ena sidan denna tilldelning av skog borde vara ganska ringa, men däremot borde man å andra sidan åstadkomma ett evighetsservitut på statens kringliggande skog, som innebar rätt och möjlighet för kolonisten att taga ved och

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

virke m. m. från statens skogar. För min del måste jag i det sammanhanget säga, att jag är mera tilltalad av Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, när det gäller denna skogstilldelning. När det nu genom Norrlandslagstiftningen har bestämts, att om det skall avskiljas en bit jord från ett bolags ägovidder, så skall den nye ägaren tilldelas tillräckligt med skog, då måste jag säga, att det skulle verka synnerligen egendomligt, om staten, när det blir fråga om att avskilja skog från statens egendom för ett kolonatjordbruks behov, skulle säga, att den saken vilja vi icke gå med på. För min del är jag alltså mera tilltalad av den uppfattning, som säger, att man vill tilldela något mera skog till kolonisterna, än av den linje, som herr Lindman synes vilja förorda och som även framförts av vissa reservanter här vid utskottets utlåtande. Men jag vill också säga det, att det hade icke varit orimligt, om man från utskottet hade velat vara med om — som föreslås i min motion — att utöver denna tilldelning även lämna kolonisten evighetsservitut. Med hänsyn till att staten i allmänhet har skog, som ligger runtomkring kolonaten, vore det icke så förfärligt farligt, att man behövde hesitera för den saken. För min del vidhåller jag alltså den åsikten, som jag förut hävdat, att det bör vara en tillräcklig tilldelning med skog till kolonisten och därutöver ett servitut, innebärande rätt för ägaren att för kommande tider taga skog från statens kringliggande domäner.

Sedan är det ytterligare en fråga, som jag tänkte beröra i denna principdebatt, och det är frågan om *organisationen*.

Jag måste säga, att jag ställer mig ganska tveksam till det förslag i detta hänseende, som här föreligger. Förslaget innebär ju, att nu skall kolonisationsnämndens befattning med hela denna verksamhet avvecklas. Man låter förstå på en del håll, att denna kolonisationsnämnds verksamhet icke varit av det bästa slaget, och på andra håll säger man: »Moren har gjort sin plikt, moren kan gå.» För min del måste jag säga, att jag känner mig litet smärtsamt berörd av detta. Det är dock så, att denna kolonisationsnämnd, även om den under denna försökskolonisation kanske gjort ett eller annat missgrepp — det vidlåder ju all mänsklig verksamhet — uträttat ett förtjänstfull arbete, och detta tämligen snöpliga avskedande av nämnden såsom ledare av denna verksamhet tilltalar mig icke mycket. Jag måste säga, att det kunde kanske funnits anledning att åtminstone under viss tid framåt ha med organisationen någon sakkunnig person från det hållet, som kände till detaljerna och som varit med om att bygga upp hela denna verksamhet och sysslat med den från början. För min del har jag från denna utgångspunkt tillåtit mig att i den motion, jag fört fram, påyrka, att utöver länsnämnderna skulle det existera en hos jordbruksdepartementet placerad »kolonisationsinspektör». Denne man borde helst tagas från kolonisationsnämnden, och han skulle ha en övervakande verksamhet på detta område, och han skulle dessutom kanske kunna göra något för att åstadkomma ett samarbete med domänverkets tjänstemän — detta är ju, som bekant, ett bland de kinkigaste problemen i hela denna kolonisationsfråga. Han skulle dessutom giva de nya länsnämnderna goda råd och leda deras verksamhet, och han skulle verka som en sammanhållande kraft och se till, att dessa arbeten icke handlades på olika sätt och efter olika riktlinjer i de olika länen.

Jag har emellertid icke fått något understöd för den linjen, men däremot har jag från en ledamot i utskottet fått understöd för en annan tanke, som jag fört fram, nämligen att i dessa länsnämnder även skulle finnas *en representant för kolonisterna*. Detta tycker jag står i mycket god överensstämmelse med den industriella demokratiens idé, och när jag vet och känner till, att det existerar en hel del mycket kunniga, dugliga och i dessa förhållanden väl insatta män bland kolonisterna, så vågar jag påstå, att det skulle vara synnerligen lämpligt att i detta fallet åstadkomma en bestämmelse, som innebure, att även

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

kolonisternas synpunkter finge komma fram i de olika länsnämnderna vid avgörande av sådana frågor, som röra deras livsintressen.

Ja, detta är åtminstone en del av de synpunkter, som jag lagt på denna fråga. Dessa synpunkter ha i stort sett utformats av en kommitté, som heter »Landstingens Norrlandskommitté» och som har gått in med en framställning till Kungl. Maj:t i frågan. Jag har i kommittén varit med om att utarbeta nämnda framställning, och med utgångspunkt från detta har jag, som jag förut nämnt, väckt en motion, där jag på en del olika punkter undan för undan begärt vissa förbättringar i Kungl. Maj:ts förslag. Jag har nu något berört innebörden av de i motionen föreslagna förbättringarna, vilka även hänföra sig till en del andra punkter, som jag dock nu ej vågar gå in på med hänsyn till den knappa tiden.

När vi komma till de olika paragraferna, skall jag göra korta yrkanden, men jag har redan i denna principdebatt velat framföra mina synpunkter i frågan. Jag vågar också, trots de rop på proposition, som här höras, bestämt göra gällande, att denna saken är så viktig, att man har all anledning att begära, att man skall få yttra sig ostört i åtminstone femton minuter, när det ibland här i kammaren hålles debatter i fyra, fem timmar för att avgöra en så obetydlig fråga som den, om en sekreterare skall sättas i löneklassen B 24 eller B 26.

Jag skall emellertid avstå från ordet tills vidare. I den nu föreliggande § 1 ha vi motionärer framställt vissa ändringsförslag, men dessa äro av sådan art, att jag icke har anledning att, som saken nu ligger, här göra något yrkande. Jag ber därför att nu få yrka bifall till § 1 i utskottets förslag, men jag förbehåller mig rätt att vid andra paragrafer av större betydelse för denna fråga framställa ändringsyrkanden.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Pettersson** i Bjälbo: Herr talman! Det föreliggande förslaget innebär ju ett mera permanent ordnande av kolonisationen på Norrlands kronoparker. Den kolonisation, som hittills ägt rum däruppe och som pågått sedan 1918, har ju mera bedrivits som ett försök, ett dyrbart försök för övrigt, ty det har kostat staten 5.6 miljoner kronor. Det har ju därvid begåtts åtskilliga misstag, och det största av dessa var nog, att man lade det hela i för stor skala och drev på för hastigt till en början. Dessutom gjorde man sig icke tillräckligt noga underrättad beträffande förvärvsmöjligheterna för dessa kolonister.

Nu har man dock samlat en hel del erfarenheter, och jag måste säga, att Kungl. Maj:t har i det nu framlagda förslaget tillgodogjort sig dessa erfarenheter på ett enligt min mening synnerligen lyckligt sätt.

Det är två strömningar, som här göra sig gällande. En del säger, att dessa kolonat böra bli lantbruksbetonade, medan andra säga, att de böra bli mera skogsarbetsbetonade. Jag tror icke, att vi behöva knäcka denna fråga i det här sammanhanget. Jag är övertygad om att tid och erfarenhet komma att visa, vilket som är det rätta.

Det är emellertid en punkt, där propositionen är synnerligen ofullständig. Det är i fråga om den högre organisationen. Kungl. Maj:t framhåller, att det hela bör decentraliseras, och att lokala nämnder skola taga hand om saken. Vidare står det i § 3 2 mom. att »närmare föreskrifter om kolonisationsnämnderna sammansättning och verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t». Det är allt vad som nämnes om denna sak. Jag vet för min del icke, huruvida Kungl. Maj:t gjort sig närmare reda för hur samarbetet, särskilt det med domänstyrelsen, skall ordnas. Här är i alla fall en punkt av den vitala och grundläggande betydelse, att utskottet icke kunnat förbigå detta, utan i motiveringen till berörda paragraf uppdragit de närmare riktlinjer, som från utskottets sida an-

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

setts önskvärda, för att det hela skall leda till ett gott resultat. Vi ha icke givit oss in på några detaljer. Det torde varken vara lämpligt eller behövligt i detta fall. Får man bara de rätta männen på de rätta platserna, så tror jag nog det skall ordna sig på ett lyckligt och bra sätt.

Herr Lindman har riktat en anmärkning mot den större skogstilldelningen. Ja, jag medger ju, att man kan vara tveksam, huruvida man skall gå den väg, som regeringen föreslagit här, eller om man skall giva kolonisterna litet mindre skog. Men jag för min del må säga, att när det gäller kolonisation i dessa trakter, som äro ur lantbrukssynpunkt de minst lämpliga, som man gärna kan tänka sig, måste man försöka att ordna för dessa kolonister så bra som möjligt, och det enda man kan giva dem förutom arbete, är ju skog till hushållsändamål. Man bör, som det står i propositionen, sörja för att kolonisten icke blir i avsaknad av sådana nödvändighetsartiklar som husbehovsvirke och brännved. Vidare heter det i propositionen, att de försålda kolonaten böra frigöras från alltför stort beroende av staten såsom ägare till den kringliggande skogsmarken.

Jag tror, att den synpunkten är den rätta. Man undviker också därigenom den friktion, som lätt kan uppstå mellan skogspersonalen och kolonisterna beträffande var och hur virkestilldelning skall äga rum, och det är ju en friktionsanledning, som man kan befara kan bli av ganska allvarlig natur. Nu kommer därtill, att de allra flesta av de här kolonaten ligga i en trakt, där lapplandslagen gäller, och på grund härav äro även kolonaten underkastade utsyningstvång beträffande skogen. Emellertid har utskottet tänkt sig, att man i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida icke lapplandslagen borde bliva gällande även för de avsöndrade skogsmarker, som komma att läggas till de kolonat, som *inte* ligga i de trakter, där lapplandslagen är gällande. Det ligger ju också nära till hands, att man, då man från statens skogar tar dessa skogsområden — och de kunna bli rätt stora — ordnar det så, att det för all framtid blir uthållighetsbruk på dem. Jag hoppas för min del, att Kungl. Maj:t skall finna lämpligt att för riksdagen framkomma med förslag i det hänseendet.

Herr Hage yttrade beträffande den av honom föreslagna formuleringen till första paragrafen, att den inte innebär någon garanti för dessa kolonister att erhålla arbete. Men alldeles säkert är nog, att den kommer att tolkas så, och jag tror, att det är ganska riskabelt för statsmakterna, om paragrafen erhåller den lydelse, som herr Hage här föreslagit. Herr Hage tyckte också, att man på ett mycket snöpligt sätt avskedat de män, som nu ha stått i spetsen för det hela, och det tycktes mig, som om han föreslagit inrättandet av denna kolonisationsinspektör i syfte att bereda plats för någon mera förtjänt person inom kolonisationsrörelsen. Jag tror för min del inte, att det är lämpligt att på något sätt handikappa de nya nämnderna, utan att man bör låta dem organiseras och arbeta i frihet utan belastning av det gamla.

Ja, med dessa få ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till första paragrafen i det föreliggande förslaget.

Herr **Samuelsson:** Ja, herrarna kunna ju fortsätta med att sjunga. Jag förstår ju så väl, att denna fråga icke har så stor betydelse för herrarna som för oss, som stå i kontakt med kolonisterna i Norrbotten. Vi känna nämligen till deras nödläge och hur brännande frågan överhuvud taget är för dem, och vi anse därför, att det är nödvändigt att framhålla framför allt deras synpunkter i denna fråga.

Herr Hage har i sitt anförande varit inne på en del av de synpunkter, som äro de mest viktiga, när det gäller att taga ställning till detta stora spörsmål, nämligen den dåliga ekonomiska ställning, som kolonisterna befinna sig i på

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

grund av omöjligheten, i många fall åtminstone kan man säga, att, vid sidan av den lilla inkomst de få av kolonaten, kunna få något extra förtjänstarbete. Vi ha beträffande den saken, som också här blivit påtalad av herr Hage, väckt en motion, där vi yrkat på mera bestämda löften från statens sida om att bereda arbete åt dessa kolonister. Nu har utskottet sammanslagit den paragrafen i vår motion med paragraf 1. I motiveringen har man visserligen talat om nödvändigheten av detta extra förtjänstarbete för kolonisterna, men man har stannat vid att yrka på, att man inte skall utlägga kolonaten på andra ställen, än där man kan beräkna dylikt förtjänstarbete vid sidan av inkomsterna från kolonaten. Man kan nog därför säga, paragrafen nu närmast är avsedd att gälla endast de nya kolonaten, och att den har mindre, om ens någon betydelse, när det gäller de gamla kolonisterna, d. v. s. de, som redan blivit utplacerade i de olika delarna av landet och för vilka sådan extra arbetsförtjänst icke blivit beräknad. Om man ser på, hur de ha haft det särskilt i Norrland, skall man finna, att det är mycket svårt för dem att kunna klara sig, och att de verkligen äro i ett sådant nödläge, att staten ovillkorligen måste ingripa. Jag har påpekat den här saken förut i remissdebatten och anser för mitt vidkommande, att det är staten ovärdigt att behandla kolonisterna på detta sätt.

I Norrland råder det ett mycket spänt förhållande mellan domänstyrelsens tjänstemän och kolonisterna, mest beroende därpå, att när kolonisterna ha fått något skogsarbete har man allt för mycket dragit fördel av det nödläge, som kolonisterna råkat i. Man har nämligen, då man ju haft vetskap om att kolonisterna varit tvungna att taga detta arbete, jämt och ständigt räknat arbetet, som de utfört, som nödhjälpsarbete och givit dem betalning efter nödhjälpsarbetspris, utan att fästa avseende vid de dyrortsförhållanden, som råda i Norrland. För att bevisa riktigheten av dessa uppgifter om kolonisternas nödläge skall jag be att få läsa upp en ansökan som, av samtliga kolonister i Edefors, är ställd till fattigvårdsstyrelsen därstädes. Denna ansökning, anser jag, ger en så klar bild av det nödläge, som kolonisterna befinna sig i, att man bör inse det nödvändiga i att någonting göres från statens sida för att hjälpa dem. Det heter i skrivelsen:

»Undertecknade kolonister och odlingslägenhetsinnehavare å kolonisationsområdet i Djupsjö kronopark Edefors socken adress: Sandträsk, få härmed vördsamt anhålla om Edert bistånd i det kritiska läge, som vi för närvarande befinna oss i, ett läge, som vi anse oss själva icke vara skulden till.

När vi flyttade till våra kolonat och odlingslägenheter, innehade vi mer eller mindre sparade medel, nu däremot hava vi matskulder långt över våra tillgångar. Som exempel kan nämnas, att vi nu sammanlagt ha en skuld av cirka 16,000 kronor. På grund av de låga arbetslöner, som vi av Domänverket blivit tilldelade, kunna vi icke med bästa vilja i världen skaffa oss det allra nödvändigaste, såsom kläder eller mat åt oss själva eller våra kreatur. Följden blir, att krediten måste anlitas och skulderna växa.

Platsens handlande ha nu vägrat oss vidare kredit, vilket utgör ett nytt stort bekymmer för oss, enär förut icke kläder eller skor till ett ombyte åt familjemedlemmarna ha kunnat anskaffas. Av den usla förtjänst, som vi erhålla för våra arbeten, i förhållande till priserna på de olika livsförnödenheterna, anse vi oss icke ha annan väg att gå än att överlämna vårt ansvar såsom familjeförsörjare till fattigvården. Vi anse även, att kommunen icke borde belasta sina förut nog fattiga skattebetalare med större utgifter, enär vi icke anse oss kunna betala skatt vare sig till stat eller kommunen. Däremot anse vi, att fattigvårdsstyrelsen omedelbart borde hänvända sig till regeringen, som det tillkommer att rätta de missförhållanden, som här äro rådande. Vi få därför med hänvisning till vad ovan anförts vilket vi till alla delar kunna

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

styrka, vördsamt anhålla om snar hjälp från Eder sida, enär vi icke anse oss kunna amortera våra matskulder. Följden kommer att bli, att våra kreatur frånfagas oss, vilket är det enda vi ha.

Sandträsk den 4 maj 1925.

Enligt uppdrag.

Edvard Andersson. *C. J. Liljeholm.*»

Jag såg i en norrlandstidning i går, att Edefors fattigvårdsstyrelse sammankallat kolonisterna till sammanträde och behandlat just den här saken, och att man där beslöt att vända sig till regeringen och riksdagen för att verkligen få staten att behjärta det nödläge, i vilket dessa kolonister befinna sig. Om herrarna kunde förstå och sätta sig in i detta, skulle herrarna inse, att det är nödvändigt, att man ser till, att man gör någonting härvidlag, och att det därför inte vore mer än riktigt, om utskottet hade gått med på den tilläggsparagraf 32, som är föreslagen i vår motion, avgiven av herr Hage, och som innebär, att staten bör se till, att dessa kolonister beredas extra arbetsförtjänster. Jag kommer för mitt vidkommande att yrka bifall till denna paragraf.

När jag nu har ordet, vill jag också något beröra de nämnder, som skola tillsättas i de 6 nordligaste länen. Det är klart, att det nödläge, som kolonisterna råkat i på grund av beskaffenheten av den dem tilldelade jorden och på grund av övriga omständigheter, som här ovan av mig påtalats, ovillkorligen gör det nödvändigt, att de beredas tillfälle att sitta med i dessa nämnder, så att de bliva i tillfälle att framföra sina bekymmer för länsnämnderna, och man torde väl därför kunna säga, att det är ett berättigat krav, då vi i vår motion hemställa, att åtminstone en kolonist bör vara med i respektive nämnder i de olika länen. Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till herr Luterkorts reservation i vad det gäller denna paragraf.

Herr **Brännström:** Herr talman, mina herrar! Efter den siste talarens anförande, där han framhöll i vilket nödläge kolonisterna befinna sig, anser jag, att jag här bör påpeka en sak, som utskottet mera har gått förbi, under hänvisning till att saken säkerligen behöver vidare omprövas. Det är nämligen ett långt större flertal av skogstorpare och innehavare av odlingslägenheter, som tidigare ha påbörjat sin kolonisation än kolonister, som tillkommit efter kolonisationskommitténs tillkomst. Jag menar därför att samma skäl, som tala för förbättringar, när det gäller nu ifrågavarande kolonister, även tala för förbättringar beträffande dessa äldre kolonister, och det är enligt mitt förmenande icke riktigt att skapa nya kolonister och låta dessa skogstorpare och innehavare av odlingslägenheter, som i alla fall utgöra det större antalet, förbli i en sämre ställning, därför att de inte ha fått samma bidrag, som de kolonister, som ha börjat sin kolonisation efter kolonisationskommitténs tillkomst. Det är på grund härav, som utskottet uttalar, att den fråga, som bragts på tal genom den motion, som har väckts av bl. a. herr Hage, behöver [illegible] omprövas. Jag vill då understryka den förhoppningen, som herr statsråd[illegible] uttalar i propositionen därom, att frågan om skogstorpares och odlingslägenhetsinnehavares ställning må kunna inom en nära framtid framläggas till vidare omprövning. Jag vill framhålla angelägenheten av att denna fråga snarast kommer upp, ty enligt min mening stå dessa äldre kolonister i en vida sämre ställning än de kolonister, som ha tillkommit på senare tiden. Jag medgiver, att frågan kan ha varit av den svåra beskaffenheten, att utskottet inte har kunnat lösa den, men jag vill framhålla, att kolonisationskommittén i sitt utlåtande, såvitt jag inte misstager mig, har varit fullständigt enig där-

om, att dessa äldre kolonister böra komma i samma ställning som de kolonister, som nu komma att bli innehavare av kolonat.

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

För övrigt vill jag, med framhållande av vad jag nu har sagt och med uttalande av förhoppningen om att herr statsrådet skall låta sig angeläget vara att snarast framlägga utredning och förslag i vad mån deras ställning skall kunna förbättras, uttala, att jag i stort sett är belåten med det föreliggande utskottsutlåtandet och alltså inte kommer att göra något annat yrkande än om bifall till den föredragna punkten. Dock vill jag framhålla att, som herr Lindman i sitt yttrande anförde, det är av vikt, att man framgår med en viss försiktighet, och det är i fullkomlig överensstämmelse med denna försiktighet, att man ser till att de äldre innehavarna av kronotorp och odlingslägenheter också få förbättrade villkor, innan man i alltför stor utsträckning skapar nya kolonat.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Linders:** Herr talman! Med hänsyn till den enighet, varmed utskottet i stort sett har anslutit sig till principerna i den kungl. propositionen, kan det inte falla mig in att söka gå in i någon detaljdebatt. Jag har endast vid slutet av principdebatten nu velat uttala min tacksamhet gent emot utskottet för det resultat, vartill utskottet har kommit. Jag vill dessutom uttala den förvissningen att ett viktigt steg till det bättre har tagits med det beslut, som jag antager att riksdagen i år, då den följer jordbruksutskottets utlåtande, kommer att fatta i kolonisationsfrågan. Meningen med de försök, som hittills ha gjorts, har ju varit att förskaffa sig erfarenhet om det som härutinnan för framtiden vore det bästa. Det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt, till vilket utskottet jämväl anslutit sig, är ju resultatet av den erfarenhet, som vunnits, och jag vill hoppas, att de nya anordningarna skola lända till kolonisationens vidare framgång.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

§ 2.

Godkändes.

För § 3 hade utskottet föreslagit denna avfattning:

§ 3.

För handläggning av frågor om kolonisationsåtgärder å kronoparker i Norrland och Dalarna må Kungl. Maj:t, i mån av behov, tillsätta särskilda kolonisationsnämnder i de sex nordligaste länen, börande dylik kolonisationsnämnd i regel bestå av vederbörande landshövding jämte representant för statens lokala skogsförvaltning och minst en praktiskt förfaren man, företrädande jordbruks- och egnahemsintresset inom länet.

Närmare föreskrifter om kolonisationsnämndernas sammansättning och verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t.

Ledningen av och kontrollen över sagda nämnders verksamhet utövas genom jordbruksdepartementet.

Uti sin ovanberörda beträffande förevarande paragraf avgivna reservation hade herr *Luterkort* yrkat, att paragrafen måtte erhålla följande ändrade lydelse:

§ 3.

För handläggning av frågor om kolonisationsåtgärder å kronoparker i Norrland och Dalarna må Kungl. Maj:t, i mån av behov, tillsätta särskilda kolo-

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

nisationsnämnder i de sex nordligaste länen, börande dylik kolonisationsnämnd i regel bestå av vederbörande landshövding jämte representant för statens lokala skogsförvaltning ävensom en representant för länets kolonister samt en praktiskt förfaren man, företrädande jordbruks- och egnahemsintresset inom länet.

Närmare föreskrifter om kolonisationsnämndernas sammansättning, rörande sättet för väljande av kolonisternas representant samt rörande nämndernas verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t.

Ledningen av och kontrollen över sagda nämnders verksamhet utövas genom jordbruksdepartementet.

Paragrafen föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Hage:** Herr talman! Jag skall helt kort be att få yrka bifall till den reservation, som vid denna paragraf avgivits av herr Luterkort, och som går ut på att i kolonisationsnämnderna skall insättas en representant för länets kolonister.

Herr **Pettersson** i Bjälbo: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av paragrafen enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som reservationsvis föreslagits av herr Luterkort; och godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

§§ 4—6; överskriften till §§ 1—6; §§ 7—19 med tillhörande överskrift; §§ 20—25 med tillhörande överskrift; §§ 26—31.

Godkändes.

Härpå yttrade:

Herr **Hage:** Herr talman! Jag skall be att få yrka, att efter paragraf 31 insättes en paragraf 32 av följande lydelse:

»Kolonist bör genom statens försorg beredas arbete i minst så stor utsträckning, att han därav erhåller de medel, som utöver inkomsten från jordbruket och från på annat håll erhållet arbete äro nödiga för anskaffande av för jordbruket behövliga inventarier, för erläggande till kronan av utgående lega och annuiteter samt för hans och hans familjs nöjaktiga bärgning.»

Denna paragraf finnes i den motion, som jag har väckt, ävensom i den motion, som är väckt av herr Asplund i första kammaren. Jag vågar bestämt påstå, att den paragrafen för oss, såsom representanter för kolonisterna, har en så stor betydelse att jag ansett mig skyldig att yrka, att denna paragraf införes i lagen.

Från den utgångspunkten skall jag alltså be att få yrka bifall till detta förslag.

Herr **Pettersson** i Bjälbo: Jag har redan i mitt föregående yttrande motiverat varför en sådan paragraf icke bör komma in i lagen. Jag skall därför be att få yrka avslag å herr Hages framställning.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till det av herr Hage framställda yrkandet, dels ock på avslag därå blev berörda yrkande av kammaren avslaget.

Överskriften till §§ 26—31; författningsförslagets rubrik.

Godkändes.

Ang. kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. (Forts.)

Utskottets hemställan i punkten a) förklarades vara besvarad genom kammarens förberörda beslut.

Punkterna b)—c).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Herr *Grapenson* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 227, med förslag till lag angående minskning i vissa fall av renantalet inom lappby.

Ifrågavarande motion, som erhöll ordningsnumret 457, bordlades.

§ 6.

Ordet lämnades härefter till herr **förste vice talmannen,** som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden främst uppföra första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 50 angående försvarsväsendets ordnande och nr 51 med förslag till värnpliktslag, ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen, första särskilda utskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, ävensom i anledning därav väckta motioner, samt första lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för förbrytelser i tjänsten av vissa värnpliktiga (civilarbetare).

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6,49 e. m.

In fidem

Per Cronvall.